

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Kauppätieteiden osasto

Laskentatoimi

IFRS- ja US GAAP-tilinpäätösstandardien eroja:

Osakeperusteiset maksut

Differences between IFRS and U.S. GAAP accounting standards:

Share-based payments

30.11.2011

Heidi Jäkälä

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	3
1.1	Siirtyminen US GAAP-standardeista IFRS-standardeihin	3
1.2	Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelmat ja rajaukset	6
1.3	Teoreettinen viitekehys	7
1.4	Tutkimusmenetelmä ja –aineisto	8
1.5	Tutkimuksen rakenne	9
2	OSAKEPERUSTEISET MAKSUT IFRS:N JA US GAAP:N MUKAAN	11
2.1	Standardien yhteisiä piirteitä	11
2.2	Osakeperusteiset maksut IFRS:n mukaan	12
2.3	Osakeperusteiset maksut US GAAP:n mukaan	17
3	STANDARDIEN EROJA OSAKEPERUSTEISISSA MAKSUISSA	21
3.1	Standardien eroja yleisesti	21
3.2	Yksityisten yritysten palkkioiden arvostusmenetelmä henkilöstölle	23
3.3	Oman pääoman palkkioiden arvostusmenetelmä muille kuin henkilöstölle	24
3.4	Instrumenttien luokittelu	25
3.5	Palkkioiden myöntäminen ja kompensatiokustannusten muutokset	25
3.6	Erojen yhdenmukaistaminen	26
4	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	29
	LÄHTEET	33
	LIITTEET	

LYHENTEET

APB	Accounting Principles Board
ASC	Accounting Standards Codification
FASB	Financial Accounting Standards Board
G20	The Group of Twenty Nations
IASB	International Accounting Standards Board
IASCF	International Accounting Standards Committee Foundation
IFRS	International Financial Reporting Standards
IOSCO	International Organization of Securities Commissions
SEC	United States Securities and Exchange Commission
SFAS	Statement of Financial Accounting Standards
US GAAP	United States Generally Accepted Accounting Principles

1 JOHDANTO

1.1 Siirtyminen US GAAP-standardeista IFRS-standardeihin

Finanssikriisi on osoittanut pääomamarkkinoiden vahvan kytkeytymisen toisiinsa, ja tämä puolestaan on lisännyt entisestään tarvetta yhdenmukaisille korkealaatuisille kirjanpitostandardeille. Vaikka IFRS (International Financial Reporting Standards) ei ole vielä täysin käytössä Yhdysvalloissa, uskotaan siellä IFRS:n käyttöönottoon vahvasti tulevaisuudessa. Pääomamarkkinoiden globalisaatio ja SEC:n (United States Securities and Exchange Commission) analyysit osoittavat tarvetta IFRS-tilinpäätösstandardeille. Myös Yhdysvaltojen hallitus ja G20-ryhmä (The Group of Twenty Nations) myöntävät yhdenmukaisten standardien hyödyllisyyden. (PwC, 2010) Yritysten pitäisi nyt muun muassa pitää jatkuva fokus IFRS- ja US GAAP (US Generally Accepted Accounting Principles) -tilinpäätöskäytäntöjen välillä, koska lähentymisprojektit eivät eliminoi kaikkia eroja näiden kahden käytännön välillä. (PwC, 2010b, s. 3)

Yhdysvalloissa 2000-luvun alussa tapahtuneet tilinpäätösskandaalit, esimerkiksi energiayhtiö Enronin tapaus, herättivät keskustelua Yhdysvaltojen tilinpäätösnormiston luotettavuudesta. Tilinpäätösskandaalien tapauksissa yhtiöiden taloudellisesta tilanteesta ei annettu oikeaa kuvaa tilinpäätöksissä, mikä johti sisäisten ja ulkoisten valvontajärjestelmien kehittämisen tarpeeseen. Mukaan tuli myös keskustelua IFRS:n tarpeellisuudesta. Vuonna 2002 Yhdysvalloissa tuli voimaan Sarbanes Oxley-laki, jota sovelletaan Yhdysvalloissa listattuihin yrityksiin. Laissa säädetään ensisijaisesti taloudellista raportointia, johdon vastuuta ja tilintarkastusta koskevista muutoksista. (FINLEX, 2006)

Helmikuussa 2010 SEC julkaisi lausunnon, jossa se tukee IFRS:n omaksumista, koska yhdenmukaisiin korkealaatuisiin maailmanlaajuisiin standardeihin on tarvetta. SEC julkaisi työsuunnitelman, jossa pohditaan muun muassa SEC:n aiempaa vuoden 2008 julkaisua yhdysvaltalaisten yritysten IFRS:n käytöstä. Viimeaikainen taloudellinen kriisi korosti maailmanlaajuisen rahoitus- ja pääomamarkkinoiden itsenäistä luonnetta, jotka viittaavat maailmanlaajuisen tilinpäätösstandardien tarpeeseen. Yhdysvalloissa yritykset keskittyvät edelleen taloudellisesta kriisistä toipumiseen, ja se asettaa liiketoimintaympäristölle haasteita. Yhdentyminen tulee vaikuttamaan esi-

merkiksi rahoitusinstrumentteihin, tuloihin, leasingiin ja vakuutuksiin. Sopimusehdot, verotus, rahoitussuunnittelu, järjestelmävaatimukset, kommunikointi sidosryhmien kanssa, luottosopimukset ja kompensatorakenteet muun muassa ovat asioita, jotka saattavat muuttua. IFRS ja finanssikriisin seurauksena tulleet uudet sääntelyt johtavat haastavaan muutokseen yrityksissä. Lisäksi haasteet liittyen IFRS:n epäjohdonmukaiseen soveltamiseen Yhdysvaltojen ulkopuolella sekä uuden standardin omaksumiseen liittyvät kustannukset Yhdysvalloissa lisäävät epävarmuutta sisällyttää IFRS Yhdysvaltojen raportointijärjestelmään. (PwC,2011b, s.3)

Mitä hyötyä on Yhdysvaltojen siirtymisestä IFRS:n mukaisiin tilinpäätösstandardeihin? Gornik-Tomaszewski et al. (2010) toteavat, että *Standard & Poor*-raportissa syyskuussa 2009 julkaistiin Yhdysvaltojen osuus maailman pääomamarkkinoista (41 %). Osuus oli huomattavasti suurempi tammikuussa 2004, 53 %. Gornik-Tomaszewski et. al kertovat, että IFRS vaikuttaa yhä useampaan yhdysvaltalaiseen yritykseen raportointivaatimuksien täyttämässä esimerkiksi kansainvälisen emoyhtiön tai sijoittajayrityksen kohdalla. Yhdysvaltalaisilla yrityksillä on myös ulkomaisia tytäryhtiöitä, joiden pitää raportoida IFRS-standardien mukaisesti. Lisäksi tarkka vertailu ulkomaisten kilpailijoiden kanssa helpottuu, kun käytetään IFRS:n mukaista raportointia. IFRS ja US GAAP ovat aloittaneet yhdentymisprosessin, joka on suunniteltu jatkumaan kunnes US GAAP ja IFRS saavuttavat käytännöllisen vastaavuuden. Prosessi on tuottanut joitain tuloksia, mutta varsinkin osakeperusteisissa maksuissa ja käyvässä arvossa tulokset ovat olleet hitaampia ja vaikeampia kuin mitä on odotettu. On hyvin vaikeaa korvata noin 25 000 sivua US GAAP:n yksityiskohtaisia sääntöjä, kattavat täytäntöönpano-ohjeet ja teollisuuden tulkinnat periaatteisiin nojautuviin ja 2500 sivua laajaan IFRS-standardeihin. Gornik-Tomaszewskin et al. (2010) mukaan tämän seurauksena painotus Yhdysvalloissa alkoi muuttua lähentymisen tavasta muuntamistapaan vuonna 2008, eli IFRS:n omaksumiseen, ja että tämän jälkeen kuitenkin SEC on korostanut jälleen lähentymisprosessia välttämättömänä edellytyksenä mahdollisessa IFRS:n sisällyttämisessä Yhdysvaltojen taloudellisen raportoinnin järjestelmään.

IFRS-standardeja ei kuitenkaan ole nähty mustavalkoisesti ainoastaan hyödyllisenä asiana. Aiemmin SEC:n mielestä US GAAP tarjosi tarkempaa informaatiota kuin IFRS ja parempaa suojaa sijoittajille monimutkaisempien ja yksityiskohtaisempien

sääntöjensä vuoksi, mikä rajoittaa harkintavaltaa. (Van Wyk et al., 2004). Kritiikkiä IFRS-standardeista on myös Atwoodin (2011) tutkimuksessa, jossa otetaan osaa keskusteluun suhteellisista eduista ja kustannuksista liittyen IFRS-standardien omaksumiseen. Artikkelissa tutkitaan tuloksen pysyvyyttä ja suhdetta nykyiseen kirjanpidon tulokseen ja tuleviin kassavirtoihin, ja miten nämä eroavat US GAAP:n ja IFRS:n välillä. Tutkijat ottavat tutkimukseen 33 maata vuosina 2002-2008, ja huomaavat että IFRS:n mukainen positiivinen tulos ei ole sen pysyvämpi kuin US GAAP:n mukaisesti raportoitu tulos. Tutkijoiden mukaan US GAAP:n tulos on lähemmin yhteydessä tuleviin kassavirtoihin kuin IFRS:n mukainen tulos. Koska IFRS:n omaksuneet maat tulkitsevat kansainvälistä standardia hieman eri tavoin, tutkijoiden lausunnot perustuvat keskimääräiseen IFRS:n mukaiseen tilinpäätösten laatuun. (Atwood et al., 2011) Esteitä kansainvälisten standardien omaksumiselle voivat asettaa esimerkiksi maan talous, politiikka, lait, sääntelyt ja kulttuuri. Menestyksenkäs IFRS-standardien omaksuminen vaatii toimimista sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Yritysten johto, tilintarkastajat, sääntelyviranomaiset ja standardien laatijat ovat muun muassa tärkeässä roolissa standardien yhdenmukaistamisessa. (Wong, 2004)

Kranacherin (2010) tekemässä haastattelussa lokakuussa 2010 haastateltiin David Tweedietä (IASB:n edellinen puheenjohtaja kesäkuuhun 2011) IASB:n ja FASB:n lähentymispyrkimyksistä. Tweedien mukaan ei voida koskaan saada globaaleja standardeja ilman Yhdysvaltoja. Myöskin Yhdysvaltojen panos standardien kehittämiseen on tärkeää. Tweedie painottaa, että argumentti globaaleille standardeille alkoi aluksi yhdysvalloissa yli 10 vuotta sitten, jolloin SEC ja FASB päättelivät Yhdysvaltojen standardien olevan enemmänkin paikallisia kuin kansainvälisiä. Pitäisi kehittää kansainväliset tilinpäätösstandardit, joihin Yhdysvallat panostavat merkittävästi. Mahdollista esteistä yhdentymisessä Tweedie mainitsee US GAAP-standardien isosta sivumäärästä. *”Ei voi koskaan yhdyttyä ja saada samoja vastauksia kun on niin paljon yksityiskohtaisia ohjeita.”* Tweedien mukaan IASB:n alkuperäinen rakenne oli keskittynyt Yhdysvaltojen järjestelmään, ja että IFRS-standardit ovat myös keskittyneet sijoittajien tarpeisiin. *”Läpinäkyvyys (tilinpäätöksessä) auttaa saavuttamaan taloudellisen tasapainon.”*

Tutkimuksen aiheen rajaamiseksi otetaan tarkasteluun osakeperusteiset maksujen erot, koska osakeperusteiset maksut on yksi alue, joiden erojen poistaminen on monimutkaisempaa IFRS- ja US GAAP:n välillä. On mielenkiintoista pohtia vaihtoehtoja

erojen kaventamiseksi. Viiden vuoden sisällä Yhdysvallat liittyy muiden teollisuusmaiden ja monien kehittyvien maiden joukkoon omaksumalla IFRS:n (Churyk, 2010). Tilinpäätöskäytäntöjä yhdenmukaistetaan jatkuvasti ja FASB sekä IASB (International Accounting Standards Board) työskentelevät tilinpäätöskäytäntöjen lähentymisen aikaansaamiseksi. Aihe on ajankohtainen ja standardeja uudistetaan jatkuvasti.

Osakeperusteisiin maksuihin liittyvät standardit ovat IFRS-standardeissa IFRS 2, ja US GAAP-standardeissa ASC 718 ja ASC 505-50. IFRS 2-standardi määrää osakeperusteisten maksujen osalta yrityksen taloudellisesta raportoinnista. Kun yhteisössä suoritetaan osakeperusteisia liiketoimia, kuten myönnetään henkilöstölle osakeoptiota, se vaikuttaa yhteisön voittoon tai tappioon ja taloudelliseen asemaan. Eniten osakeperusteisia maksuja sovelletaan henkilöstön osakeomistusohjelmiin, kuten osakeoptio-ohjelmiin. Osakeperusteisia maksuja voidaan käyttää myös esimerkiksi hyödykkeiden hankintoihin ja asiantuntijoiden palkkioihin. (Euroopan komissio, s. 1-2)

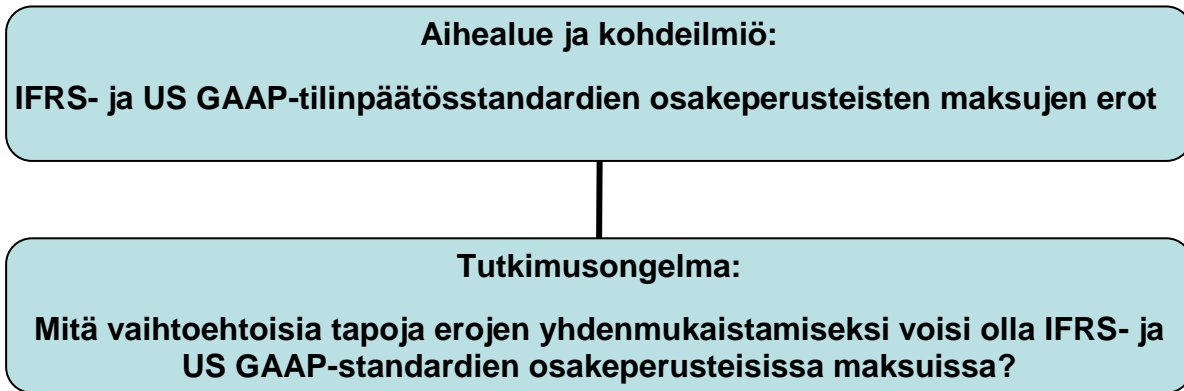
Yhteisö voi maksaa osakeperusteisia maksuja joko oman pääoman ehtoisina instrumentteina tai käteisellä. Omaana pääomana maksettavassa osakeperusteisessa liiketoimessa yritys ottaa vastaan tavaroita tai palveluja ja antaa vastikkeeksi sen omia oman pääoman ehtoisia instrumentteja. Yritys voi antaa vastikkeeksi myös emoyrityksen tai muun samaan konserniin kuuluvan yrityksen oman pääoman ehtoisia instrumentteja. Käteisvaroina maksettavat osakeperusteiset liiketoimet ovat käteisvaroja tai muita varoja, joiden määrä pohjautuu osakkeiden hintaan tai arvoon yrityksessä. (PwC, 2010a, s. 29)

1.2 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelmat ja rajaukset

Tämän työn tavoitteena on pohtia, mitä vaihtoehtoisia tapoja erojen yhdenmukaistamiseksi on IFRS- ja US GAAP-standardien osakeperusteisissa maksuissa. Pääongelmaan pyritään etsimään vastausta seuraavien alaongelmien kautta:

- 1) Mitä ovat osakeperusteiset maksut IFRS:n mukaan?
- 2) Mitä ovat osakeperusteiset maksut US GAAP:n mukaan?
- 3) Mitä eroja on US GAAP- ja IFRS-tilinpäätösstandardien osakeperusteisissa maksuissa?

Seuraava kuvio (kuvio 1) osoittaa tutkimusongelman valinnan:

Kuvio 1. Tutkimusongelman valinta.

Aihealueena tutkimuksessa on IFRS- ja US GAAP-tilinpäätösstandardit, ja kohdeilmionä osakeperusteiset maksut. Tutkimusongelmana on pohtia, mitä vaihtoehtoisia tapoja voisi olla erojen kaventamiselle IFRS- ja US GAAP-standardien osakeperusteisissa maksuissa, ja kuinka relevantteja vaihtoehdot ovat.

Tutkimus on rajattu IFRS- ja US GAAP-tilinpäätösstandardien osakeperusteisten maksujen kuvailuun ja eroihin. Standardeja ovat IFRS 2 sekä US GAAP-standardit, jotka käsittelevät osakeperusteisia maksuja. Aikaperspektiivi sijoittuu vuoden 1972 APB Opinion No. 25:n voimaantulemisesta nykyhetkeen saakka. Standardien eroja tarkastellaan ensin yleisellä tasolla, jonka jälkeen tarkemmin. Tarkemmin tarkasteltavia eroja ovat: yksityisten yritysten palkkioiden arvostusmenetelmä henkilöstölle, oman pääoman palkkioiden arvostusmenetelmä muille kuin henkilöstölle, instrumenttien luokittelu ja palkkioiden myöntäminen sekä kompensatiokustannusten muutokset. Eroihin liittyvässä yhdenmukaistamisen pohtimisessa otetaan huomioon US GAAP-standardien mahdollinen siirtyminen IFRS-standardeihin.

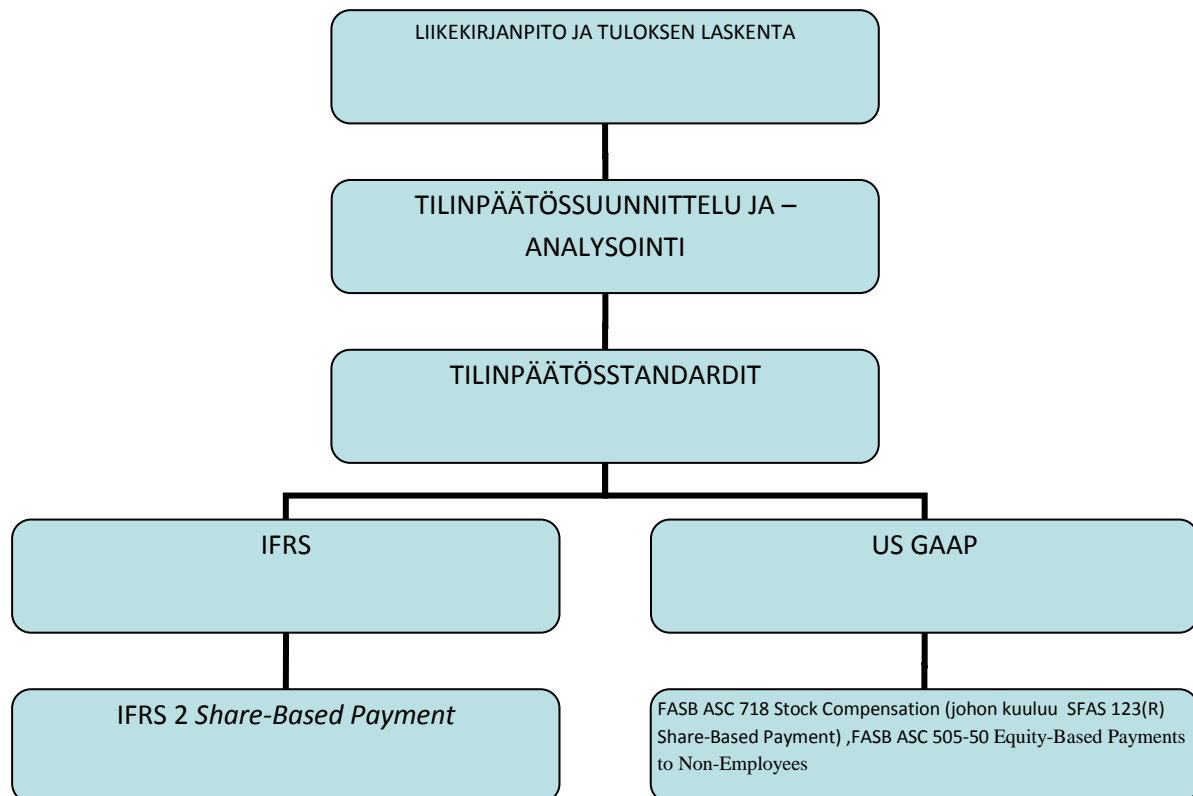
1.3 Teoreettinen viitekehys

Henkilöstöä palkitaan rahapalkan ja luontoisetujen lisäksi yrityksen omilla osakkeilla. Osakeperusteisilla maksuilla kannustetaan pidempiaikaisiin yrityksen arvoa kasvattaviin suorituksiin. Tavoitteena on kasvattaa yritystoiminnalla yritykseen sijoittaneiden omistajien sijoitusten arvoa. (Räty et al., 2004)

Vaikka FASB ja IASB ovat edistäneet IFRS- ja US GAAP-tilinpäätösstandardien yhdentymisprosessia, silti merkittäviä eroja on edelleen ja osakeperusteisissa maksuis-

sa löytyy eroja IFRS- ja US GAAP-tilinpäätösstandardien välillä. Erot saattavat johtaa esimerkiksi erilaisiin palkkioiden luokitteluihin oman pääoman tai vieraan pääoman osana tai erilaisiin palkkioiden myöntämispäiviin. IFRS- ja US GAAP-standardeissa tietyt palkkioiden tyypit ovat todennäköisesti erilaisia oman pääoman ja vieraan pääoman luokittelun kannalta. (Pwc, 2010b, s.46)

Seuraava kuvio näyttää kentän, johon tutkimus sijoittuu:

Kuvio 2. Teoreettinen viitekehys

Tutkimus kuuluu ulkoisen laskentatoimen kenttään. Koska tutkimus tarkastelee IFRS- ja US GAAP-tilinpäätösstandardeihin liittyviä osakeperusteisia maksuja, tarkasteltavat standardit ovat IFRS:n kohdalla IFRS 2 *Share-based payment*, ja US GAAP:n kohdalla ASC 718 ja ASC 505-50. ASC (Accounting Standards Codification) 718 *Compensation – Stock Compensation* käsittelee esimerkiksi palkkoita, jotka myönnetään henkilöstölle. ASC 505-50 *Equity-Based Payments to Non-Employees* sen sijaan käsittelee palkkioita muille kuin henkilöstölle. (PwC, 2011b) ASC-718-standardiin kuuluu SFAS (Statement of Financial Accounting Standards) No. 123 *Share-Based payments*.

1.4 Tutkimusmenetelmä ja –aineisto

Tutkimus on teoreettinen, ja se toteutetaan aikaisempaan kirjallisuuteen perustuvalla aineistolla hyödyntäen empiriaa välillisesti aikaisempien tutkimusten kautta. Aineistoon kuuluu muun muassa tieteellisistä artikkeleista ne, joissa käsitellään osakeperusteisia maksuja joko IFRS:n tai US GAAP:n tai molempien standardien osalta. Näistä esimerkkeinä voi mainita Sillimanin (2005) ”*Convergence of Accounting Standards*”. Tutkimuksessa käytetään myös tilintarkastusyhteisöjen aineistoa. Nämä tilintarkastusyhteisöt ovat PwC, Deloitte sekä Ernst & Young. Myös IASB:n ja FASB:n aineistoja hyödynnetään tutkimuksessa.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Johdannossa kerrotaan tutkimuksen taustaa, eli siirtymistä US GAAP-standardeista IFRS-standardeihin. Globaalien tilinpäätösstandardien tarve on todettu kriisistä toipuvassa Yhdysvalloissa, vaikkakin se asettaa monia haasteita. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan IFRS:n ja US GAAP:n eroja. Johdannossa käydään läpi myös tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat. Tutkimuksessa tavoitteena on selvittää, onko olemassa vaihtoehtoisia tapoja erojen yhdenmukaistamiselle IFRS- ja US GAAP-standardien osakeperusteisissa maksuissa. Alaongelmien kautta selvitetään, mitä ovat osakeperusteiset maksut erikseen IFRS:n ja US GAAP:n mukaan ja mitä eroja on US GAAP- ja IFRS-tilinpäätösstandardien osakeperusteisissa maksuissa.

Toisessa luvussa selvitetään, mitä ovat osakeperusteiset maksut IFRS:n ja US GAAP:n mukaan. Ensin otetaan esille kumpaankin standardiin liittyviä yhteisiä piirteitä. FASB ja IASB alkoivat yhteistyöhön vuonna 2002, ja vuonna 2004 helmikuussa IASB julkaisi IFRS 2 *osakeperusteiset maksut*. FASB julkaisi saman vuoden lopulla uudistetun SFAS 123:n. Luvussa tarkastellaan käypää arvoa, järjestelyiden ja muutosten hoitamista, johdon palkitsemisjärjestelmiä ja tutkitaan tarkemmin osakeoptioita. Viimeiseksi tutkitaan osakeperusteisten maksujen vaikutusta yrityksen suorituskykyyn.

Seuraavaksi tutkimuksessa käsitellään IFRS:n mukaisia osakeperusteisia maksuja. Historiakatsauksen jälkeen esitellään tavat, joilla yhteisö voi suorittaa osakeperusteisi-

sia maksuja. Saadut tavarat tai palvelut täytyy arvostaa käypään arvoon, mutta aina tämä ei ole mahdollista. Tutkimuksessa käsitellään käyvän arvon määrittelyä erilaisissa IFRS 2:n mukaisissa tapauksissa, muun muassa omana pääomana ja käteisellä suoritettavissa osakeperusteisissa maksuissa. Tutkimuksessa tarkastellaan, mihin IFRS 2-standardia sovelletaan ja mitkä asiat kuuluvat muiden standardien piiriin. Muita käsiteltäviä asioita ovat standardin implementointi ja kirjaaminen, osakeperusteiset maksujen järjestelmät työntekijän kannalta, oikeuden syntymisehdot ja verojen laskenta.

US GAAP:n mukaisissa osakeperusteisissa maksuissa tarkastellaan aluksi historiaa ja perusarvon käyttöä. Sen jälkeen tarkastellaan, mitä kirjanpidon ja *läpinäkyvyyden* (ks. liite) vaatimuksia edistäviä toimia on ehdotettu luonnoksessa ennen SFAS 123(R):n julkaisemista. Lopuksi kerrotaan yleisiä ominaisuuksia ASC-718-standardista.

Luku 3 tarkastelee eroja US GAAP- ja IFRS-tilinpäätösstandardien osakeperusteisissä maksuissa ensin yleisesti, jonka jälkeen tarkennetaan eroja. Aiheina ovat yksityisten yritysten palkkioiden arvostusmenetelmä henkilöstölle, oman pääoman palkkioiden arvostusmenetelmä muille kuin henkilöstölle, instrumenttien luokittelu sekä palkkioiden myöntäminen ja kompensatiokustannusten muutokset. Lopuksi pohditaan erojen yhdenmukaistamisen vaihtoehtoja US GAAP- ja IFRS-tilinpäätösstandardien osakeperusteisissä maksuissa.

2 OSAKEPERUSTEISET MAKSUT IFRS:N JA US GAAP:N MUKAAN

2.1 Standardien yhteisiä piirteitä

Vuonna 2002 FASB ja IASB alkoivat yhteistyöhön, jonka tarkoituksena on tilinpäätösstandardien yhdentymisen. US GAAP:n ja IFRS:n yhdentymisen pyrkimisen seurauksena molemmat tahot julkaisivat muistion ”*Norwalk Agreement*” lokakuussa 2002. Omaan pääomaan liittyvät kompensatiokulut on ensimmäinen merkittävä vaihe tilinpäätösstandardien yhdentymiselle. IASB julkaisi helmikuussa 2004 IFRS 2 *osakeperusteiset maksut*-standardin, mikä vaatii yrityksiä huomioimaan kustannuksen kaikille työntekijäpalveluille vastikkeeksi yrityksen oman pääoman ehtoista instrumenteista, jossa käytetään käypään arvoon perustuvaa menetelmää. Samalla tavoin maaliskuussa 2004 FASB julkaisi luonnoksen *Osakeperusteiset maksut-standardien No-123 ja 95 muutokset*. Lopullinen standardi SFAS 123(R) julkaistiin joulukuussa 2004. FASB muutti samalla nimen ”osakeperusteinen kompensatio” yhdenmukaistamisen osoittamiseksi ja otti käyttöön ”osakeperusteinen maksu”, jota IASB on käyttänyt. (Silliman, 2005)

Sekä US GAAP että IFRS edellyttävät käypään arvoon perustuvan lähestymistavan *osakeperusteisten maksujärjestelyiden* (ks. liite) laskennassa. Standardit ovat: ASC 718 *Compensation – stock compensation* (johon kuuluu SFAS 123(R)), ASC 505-50 *Equity-based payment* ja IFRS 2 *Share-based payment*. Osakeperusteisia maksuja voi suorittaa liiketoimilla, joihin kuuluu omana pääomana maksettava osakeperusteinen liiketoimi ja käteisvaroina maksettava osakeperusteinen liiketoimi. Kolmannessa vaihtoehdossa yritys tai tavarantoimittaja voi sopimuksen mukaan valita, miten osakeperusteinen maksu suoritetaan, käteisellä vai omana pääomana. (Ernst & Young, 2010)

Järjestelyiden ja muutosten hoitaminen on samanlaista monessa suhteessa US GAAP:n ja IFRS:n mukaan. Kummatkin vaativat samankaltaista julkistamista tilinpäätöksissä, sillä sijoittajille täytyy tarjota riittävät tiedot ymmärtää osakeperusteisiin maksuihin liittyviä liiketapahtumia. US GAAP ja IFRS vaativat osakkeiden käyvän arvon, jota voidaan mitata markkinahinnalla. Toinen vaihtoehto arviointiin on käyttää optiohinnoitteluteoriaa, jos markkinahintaan perustuva hinnoittelu ei ole mahdollista. (Ernst & Young, 2010) IFRS 2 sisältää liiteosan, jossa kerrotaan käyvän arvon mää-

rittämisestä. Optionhinnoittelumalleja on kahdenlaisia. Eurooppalaisissa hinnoittelumalleissa optio toteutetaan merkitsemispäivänä ja amerikkalaisissa malleissa optio voi toteuttaa koska tahansa voimassaoloaikana (Räty et al., 2004, s. 350).

IFRS 2 ja US GAAP määrittelevät liiketapahtumien käyvän arvon samalla tavoin. Määrittelyssä osapuolten välillä saamiset tai velat voidaan halutessa ostaa tai myydä liiketoimessa. Kummankin standardin kohdalla tätä sovelletaan kaikkiin yhtiöihin ja koskee liiketapahtumia henkilökunnan ja muiden kuin henkilöstön kanssa. Kun käypää arvoa ei voida määrittää joissain harvoissa tilanteissa, US GAAP ja IFRS sallivat perusarvon (intrinsic value) käytön, jota arvostetaan uudelleen, kunnes asia on ratkaistu. (Ernst & Young, 2010)

Osakeperusteisia maksuja sovelletaan johdon palkitsemisjärjestelmiin. Johdon palkitsemisjärjestelmiä ovat kiinteään rahapalkan lisäksi tulospalkkiot ja osakesidonnaiset palkitsemisjärjestelmät, joihin kuuluvat työsuhdeoptiot ja suora osakeomistus. Palkitsemisjärjestelmien tavoitteena on kannustaa yrityksen johtoa kiinnittämään yrityksen tulevaisuuteen huomiota ja toimimaan pitkäjänteisesti parhaan tuloksen saavuttamiseksi yritykselle. Yrityksen tuloksen nostaminen nostaa myös osakekurssia, jolloin osakkeenomistajat vaurastuvat ja sitä kautta myös yrityksen johto. Työsuhdeoptioilla yritys antaa henkilöstölleen mahdollisuuden merkitä yrityksen osakkeita tiettyyn hintaan tietyllä aikavälillä. Työsuhdeoptioiden arvo ylittää osakkeiden markkinahinnan, jos markkinahinta laskee merkittävästi alhaisemmaksi. Työsuhdeoptioiden rahoittajina toimivat yrityksen omistajat, jolloin toteutetut optiot alentavat osakkeenomistajien osakkeiden arvoa. (Ikäheimo et al., 2003, s. 109-112) Pihlanto (2001) selventää osakeoptiojärjestelyistä koituvia mahdollisia haittoja osakkeenomistajille. Pihlannon mukaan osakkeenomistajien omistuksen arvo laimenee, jos osakeoptiojärjestelyiden takia osakkeita tulee markkinoille lisää. Ei ole selvää, milloin johdolla on ollut vaikutusta yrityksen hyvään tulokseen, ja milloin taas johdon toiminnan ulkopuolisilla tilanetekijöillä on ollut vaikutusta pörssikurssin nousuun. (Pihlanto, 2001, s.16)

Miten osakeperusteiset maksut vaikuttavat yritysten suorituskykyyn? Botosan ja Plumlee (2001) tutkivat osakeoptioiden kulujen vaikutusta laimennettuun osakekohtaiseen tulokseen ja tuottoasteeseen 100 yrityksessä, jotka oli tunnistettu "Fortune"-lehden mukaan "Amerikan nopeimmin kasvaviksi yrityksiksi". Tutkijat tulivat tulokseen, että osakeoption kululla on olennaista vaikutusta suorituskyvyn mittaamiseen

suurimmalle osalle tutkituista yrityksistä. Tutkijoiden mukaan osakeoption kulu tulee kasvamaan seuraavien vuosien aikana, ehkä kaksinkertaistuu suuruudeltaan sinä aikana. Shiwakoti ja Rutherford (2010) ovat tutkineet artikkelissaan yhtä vahvasti vastustusta saaneesta tilinpäätösstandardeista, jotka vaikuttavat isoihin Iso-Britannian yrityksiin, IFRS 2/IAS 20. Tulokset tutkimuksessa osoittavat, että IFRS 2 ja IAS 20–standardeilla on ollut vain vaatimaton vaikutus suorituskyvyn mittaamiseen. Tämä tutkimus on eri linjoilla aikaisempien tutkimusten kanssa, jotka tutkivat tilannetta ennen pakollista kulujen mittaamista.

2.2 Osakeperusteiset maksut IFRS:n mukaan

IFRS 2 käsittelee osakkeita maksuvälineenä tai osakkeiden perusteella määritellyn maksun käyttöä yrityksen toiminnassa. Keskeisenä ohjeistuksena tilinpäätöstä koskien on henkilökunnan palkitseminen osakeoptioilla tai osakkeilla. Standardi tuli voimaan 1.1.2005. Standardia sovelletaan järjestelyihin, jotka on myönnetty 7.11.2002 jälkeen, ja niihin järjestelyihin, joissa etua ole voitu vielä tuolloin lunastaa. (Räty et al., 2004, s.346) IFRS 2-standardia alettiin kehittää, jotta saataisiin toimiva ja yhteinen standardi osakeperusteisten maksujen ohjeistamisessa työntekijöille, tavarantoimittajille, velkoille ja muille koskien esimerkiksi kirjaamista ja arvostusta. (IAS Plus, 2004)

Laskentatoimen kirjallisuudesta on aiemmin puuttunut toimivat kansainväliset tilinpäätösstandardit osakeperusteisissa maksuissa, jotka osoittavat transaktioiden kirjaamisen ja arvostamisen. *The International Organization of Securities Commissions* (IOSCO) otti kantaa asiaan raportissaan vuonna 2000. IFRS 2-standardiin liittyvä luonnos (ED2) julkaistiin marraskuussa 2002 (Venuti, E. et al. 2004), ja vuonna 2004 julkaistiin IFRS 2. IFRS 2-standardi määrää osakeperusteisten palkkioiden kulujen arvostamisen käypään arvoon tuloslaskelmassa. (Deloitte, 2007, s.1) IFRS 2 kuvaillee eri tiedonannon vaatimuksia, jotta tilinpäätösten käyttäjät ymmärtävät osakeperusteisten maksujen järjestelyiden luonteen ja muutokset, joita ilmenee tilikauden aikana. (IASCF, 2009)

Venuti ja Jones (2004) toteavat, että IASB on ottanut johtavan aseman tilinpäätösstandardien säätäjänä maailmanlaajuisesti, edellyttäen osakeperusteisten maksujen (eli osakeperusteisen kompensaaation) kirjaamista käypään arvoon. Tutkijat kertovat

johtopäätöksenä IFRS 2:n perustuvien kritiikkien ennustavan, että standardi tulee ennakoimaan osakeoptioiden loppumista kompensatiomuotona. Osakeoptioita käytetään kuitenkin edelleen kompensatiomuotona. IFRS 2-standardia sovelletaan kaikentyyppisiin osakeperusteisten maksujen liiketoimiin. Seuraavassa taulukossa kuvaillaan, kuinka yhteisö voi maksaa osakeperusteisia maksuja IFRS 2-standardin mukaan joko omana pääomana, käteisvaroina tai sopimuksen mukaan valinnaisesti omana pääomana tai käteisvaroina:

Taulukko 1. Osakeperusteiset maksut IFRS 2:n mukaan (PwC, 2004. s. 6)

Omana pääomana maksettavat	Yhteisö myöntää sen omia oman pääoman ehtoisia instrumentteja tavaroiden tai palveluiden vastikkeena. Yhteisö voi antaa vastikkeeksi myös emoyrityksen tai muun samaan konserniin kuuluvan yrityksen oman pääoman ehtoisia instrumentteja (PwC, 2010). Maksut kirjataan kuluna ja oman pääoman lisäyksenä (Räty et al., 2004).
Käteisvaroina maksettavat	Käteisellä maksettaessa käteinen lasetaan yhteisön oman pääoman ehtoisten instrumenttien hinnalla vastikkeena tavaroista tai palveluista. Käteisvarojen määrä pohjautuu siis osakkeiden hintaan tai arvoon yrityksessä (PwC, 2010). Maksut kirjataan tavanomaisena kuluna ja velkana. Velan määrä perustuu osakkeiden arvolle (Räty et al., 2004).
Omana pääomana tai käteisvaroina maksettavat	Yhteisö tai tavaroiden toimittaja voi valita sopimuksen mukaan maksutavan yhteisölle, joita on joko käteinen tai oman pääoman ehtoiset instrumentit. Maksut kirjataan suorituksen perusteella (Räty et al., 2004).

IFRS 2:n mukaan oman pääoman ehtoisina maksettavat tavarat tai palvelut kirjataan lähtökohtaisesti käypään arvoon kirjanpitoon, jolloin kyseessä on käyvän arvon suora määrittäminen. Epäsuora käypään arvoon määrittäminen tapahtuu *oman pääoman*

ehtoisten instrumenttien myöntämispäivänä (grant date). Myöntämispäivänä sovitaan myös maksujärjestelyistä osapuolten kesken. Jos ns. vapaakirjautumisehdot eli *oikeuden saamisen ehdot* (vesting conditions) on täytetty, voidaan myöntää työntekijälle oikeus oman pääoman ehtoihin instrumentteihin. Palkkiot voidaan myöntää joko välittömästi tai aikarajoitteella, jolloin lisäsuoritetta kirjataan kuluina ja oman pääoman lisäyksenä vapaakirjautumisaikana eli *oikeuden syntymisajanjaksona* (vesting period), joka voi olla joko kiinteä tai vaihtuva. Vaihtuvalla oikeuden syntymisajaksolla aikarajoite riippuu arviosta perustuvasta tuloksellisuudesta. Arviota voi oikaista, jos tuloksellisuus ei ole markkinaehtoon perustuvaa. Jos tuloksellisuus on markkinaehtoihin perustuvaa, arviota ei saa oikaista. Markkinaehto voi olla esimerkiksi oikeuden saamiseen sidottu option tavoitehintana. (Räty et al., 2004, s.348-350)

Standardi vaatii myönnettyjen oman pääoman ehtoisten instrumenttien käyvän arvon perustuvan mahdollisiin markkinahintoihin. Jos markkinahinnat puuttuvat, arvioidaan käypä arvo oman pääoman ehtoisten instrumenttien käyvän arvon määrittämispäivään perustuen. IFRS myös määrittelee vaatimuksia, jos ehdot option tai osakkeen myöntämisestä ovat muutettuja. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi option uudelleenhinnoittelu tai jos myöntäminen on peruttu, järjestetty uudelleen tai korvattu toisella oman pääoman ehtoisten instrumenttien myöntämisellä. (IASCF, 2009)

IFRS vaatii omana pääomana järjestetyille *osakeperusteisille maksutransaktioille* (ks. liite) yhteisöä arvostamaan saadut tavarat tai palvelut ja vastaavan nousun omassa pääomassa suoraan saatujen tavaroiden tai palvelujen käypään arvoon. Tämä vaatii käyvän arvon arvioimista luotettavasti. Mutta jos yhteisö ei pysty arvioimaan luotettavasti saatujen tavaroiden tai palveluiden käypää arvoa, yhteisön täytyy arvostaa niiden käypä arvo sekä vastaava nousu epäsuorasti *myönnettyjen oman pääoman ehtoisten instrumenttien* (ks. liite) käypään arvoon. (IASCF, 2009) IFRS 2:n mukaan *tavarain, palvelun tai työsuorituksen myöntämispäivä* (grant date) ja hyödykkeen *käyvän arvon määrittämispäivä* (measurement date) erotetaan toisistaan. Henkilöstön ja muiden samankaltaisten työsuoritteiden käyvän arvon määrittämispäivä ja myöntämispäivä ovat samat, mutta muissa tapauksissa kyseessä voi olla jokin muu päivä. Optioiden käypään arvoon vaikuttavat option *perusarvo* (intrinsic value) ja aika-arvo. Jos option käypää arvoa ei pystytä arvioimaan luotettavasti, optio määritellään perusarvon perusteella. Jos esimerkiksi option käypä arvo on 50 €, ja option toteutus-

hinta on 30 €, tulee option perusarvoksi 20 € (eli käypä arvo – toteutushinta = perusarvo). (Räty et al., 2004, s.349-351)

Käteisellä järjestetyille osakeperusteisille maksutransaktioille IFRS vaatii yhteisöä arvostamaan hankitut tavarat tai palvelut ja aiheutuneen velan käypään arvoon. Yhteisön täytyy arvostaa velan käypä arvo jokaisena tilinpäätöspäivänä ja selvityksen ajankohtana. Tämä tehdään niin kauan, kunnes velka on ratkaistu. Muutokset arvossa kirjataan tilikauden voittoon tai tappioon. Osakeperusteisten maksujen liiketoimissa järjestelyn ehdot antavat joko yhteisölle tai tavaroiden tai palveluiden toimittajalle valinnanvapauden, järjestääkö yhteisö transaktion käteisellä vai laskemalla liikkeelle oman pääoman ehtoisia instrumentteja. Jos yhteisöllä on syntynyt velkaa käteismaksuun tai muihin hyödykkeisiin, yhteisön täytyy käsitellä transaktiota käteiseen perustuvalla osakeperusteisella maksulla. Jos velkaa ei ole, maksu suoritetaan omaan pääomaan perustuvalla osakeperusteisella liiketoimella. IFRS 2 kuvailee eri tiedonannon vaatimuksia, jotta tilinpäätösten käyttäjät ymmärtävät osakeperusteisten maksujen järjestelyiden luonteen ja muutokset, joita ilmenee tilikauden aikana. (IASCF, 2009)

IFRS 2 ei sovellu osakeperusteisten maksujen liiketapahtumiin, joissa yhteisö hankkii tavaroita tai palveluita sellaisen sopimuksen piiriin, joissa sovelletaan IAS 32 (Rahoitusinstrumentit: Esittely) tai IAS 39 (Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen). IAS 32- ja IAS 39-standardeja pitäisi soveltaa sopimukseen, joissa ostetaan tai myydään ei-rahoituksellinen tuote tai vaihtamalla rahoitusinstrumentteja käteisellä tai muulla rahoitusinstrumentilla. (Deloitte, 2007, s. 8)

Osakeperusteisiin liiketoimiin kuuluu IFRS 2:n mukaan yhteisön oman pääoman ehtoisten instrumenttien siirrot tavaroiden tai palvelujen toimittajille tai henkilöstölle. Yhteisön hankkimisiin tavaroihin luetaan muun muassa vaihto-omaisuus, tarvikkeet, aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet, aineettomat hyödykkeet ja muut hyödykkeet, jotka eivät kuulu rahoitusvaroihin. IFRS 2-standardia ei kuitenkaan sovelleta, jos ei ole tarkoitus antaa maksua toimitetuista tavaroista tai palveluista. Osakeperusteisia maksuja ei sovelleta IFRS 3-standardin piiriin (yritysten yhteenliittymät), jotka liittyvät liiketoimintojen yhdistämisiin ja joissa yhteisö hankkii tavaroita tai palveluja. Sen sijaan osakeperusteisiin maksuihin kuuluvat tapaukset, jolloin yhteisö myöntää oman pääoman ehtoisia instrumentteja hankittavan kohteen henkilöstölle esimerkiksi työ-

suhteen jatkumisen vastikkeena. IFRS 2-standardia sovelletaan myös tapauksissa, joissa uudelleenjärjestelyn seurauksena yhteisö peruuttaa osakeperusteisten maksujen järjestelyt tehdäkseen niihin muutoksia tai korvatakseen ne toisilla järjestelyillä. Oman pääoman ehtoisten instrumenttien ei tarvitse välttämättä olla yhteisön, vaan ne voivat olla myös emoyhtiön tai samaan konserniin kuuluvan osapuolen. Jos yhteisön työntekijä tai muu osapuoli toimii yhteisön oman pääoman ehtoisten instrumenttien haltijana, ei kyseessä ole osakeperusteinen maksu. Tämä pätee myös silloin, kun yhteisö myöntää kaikille työntekijöille oman pääoman ehtoisia instrumentteja alempaan hintaan, kuin mikä on instrumenttien käypä arvo. (Euroopan komissio, s. 1-2)

Standardin implementointi käsittää monta vaihetta, esimerkiksi tiedon keräämistä, arvomäärittelymallien käyttöä ja huolellista suunnittelua. Implementointi vaatii ensinnäkin alustavaa vaikutusten arviointia yhtiöille, jotka käyttävät osakkeita maksuvälineinä työntekijöille ja tai tavarantoimittajille. Osakeperusteisten maksujen järjestelyissä vaikutusten arvioinnissa otetaan huomioon tilinpäätökset ja tietolähteiden suunnittelu- ja keräysprosessien tarkastelu. Toiseksi suunnitteluvaiheessa arvioidaan koulutustarpeita, päätetään arvostusprosesseista ja mietitään eri roolit ja vastuut. Seuraavaksi valmisteluvaiheessa keskitytään tiedon keräämiseen sekä valitaan olettamukset ja vakuutusmatemaattiset arviot. Viimeiseksi implementaatiovaiheessa laaditaan kirjaukset ja esittämistavat sekä suunnitelmat sijoittajille ja analyytikoille. (PwC, 2004, s. 5)

Oman pääoman ehtoiset instrumentit kirjataan suoriteperusteisesti silloin, kun tavarat tai palvelut vastaanotetaan. Tavara voi olla joko taseeseen aktivoitava omaisuuserä tai meno, joka kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan, jolloin tilikauden tulos alenee. Vastakirjauksena tuloslaskelmaan kirjattavalle kululle tai taseeseen aktivoitavalle määrälle tulee oma pääoma, joka nousee vastaavalla määrällä. Kun tilikauden tulos yhdistetään tilikauden lopussa omaan pääomaan, on kokonaisvaikutus nolla. Kun on kyse taseeseen aktivoitavasta omaisuuserästä, taseen kumpikin puoli kasvaa. Kun aineellisesti hyödykkeestä tehdään poistoja, oma pääoma oikenee tilikauden poistojen mukaisesti, jolloin tilikauden tulos alenee kulukirjauksen verran. Osakekohtainen tulos (EPS) alenee tuloksen alenemisen myötä. Käteisvaroilla maksettaessa (joiden määrä perustuu osakkeiden määrään tai hintaan) liiketoimi kirjataan velaksi. (Räty et al., 2004, s.347-348)

IFRS 2 määrittää yhteisön taloudellista raportointia, kun se suorittaa osakeperusteisten maksujen liiketoimia. Standardi vaatii yhteisöä näyttämään osakeperusteisten maksujen liiketoimien vaikutukset taloudelliseen asemaan sekä voittoon tai tappioon. Tähän sisältyy työntekijöille myönnettyjen osakeoptioiden liiketoimien kulut. IFRS vaatii yhteisöä kirjaamaan työntekijöiden tai muiden osapuolten liiketoimet yhteisön oman pääoman ehtoisina instrumentteina, käteisenä tai muina hyödykkeinä tilinpäätöksiinsä. Tämä soveltuu myös emoyhtiön oman pääoman ehtoisten instrumenttien siirtoihin tai toisen samaan ryhmään kuuluvan yhtiön oman pääoman ehtoisiin instrumentteihin osapuolille, jotka ovat toimittaneet tavaroita tai palveluja yhteisölle. (IASCF, 2009)

IFRS 2-standardissa ei määritellä tarkemmin, mihin erään osakeperusteisista maksuista aiheutuvat kulut pitäisi kirjata tuloslaskelmassa tai omassa pääomassa. Jos tuloslaskelma on toimintokohtainen, kulut kirjataan toiminnoittain ja kululajikohtaisessa tuloslaskelmassa henkilöstökuluihin. Työsuhdeoption arvo on myöntämishetkellä suunnilleen markkinahinnasta annettu alennus, jolloin se voidaan kirjata emissiovoittoon. Ehdollisissa etujen saamisissa kirjataan oman pääoman ehtoisia instrumentteja jaksoitettuna oikeuden syntymisajanjaksolle ja lopullisesti kirjataan vain oikeuden synnyttäneet määrät kirjanpitoon syntymisajanjakson umpeuduttua. (Räty et al., 2004, s. 351)

Esimerkki: Yritys myöntää 300 työntekijälleen jokaiselle 30 osakeoptiota, ja merkintä tapahtuu 3 vuoden kuluttua. Yhden option käypä arvo on 15 euroa. Arvioidaan, että 10 työntekijää eroaa vuosittain, eli edun piirissä olisi 3 vuoden kuluttua 270 työntekijää ($270/300 = 90\%$). 10 ihmisen irtisanouduttua ensimmäisenä vuonna kirjanpitoon kirjataan kuluna ja oman pääoman lisäyksenä $0,9 \times (30 \times 300 \times 15 \text{ €}) \times 1/3 \text{ vuotta} = 40500 \text{ €}$. Toisena vuonna irtisanoutuu 12 työntekijää, mutta yritys ei korjaa arviota, jolloin kirjaus on sama: $0,9 \times (30 \times 300 \times 15 \text{ €}) \times 2/3 \text{ vuotta} - 40500 \text{ €} = 40500 \text{ €}$. Kolmantena vuonna irtisanoutuu 15 työntekijää, jolloin yhteensä on irtisanoutunut kolmen vuoden aikana $10 + 12 + 15 = 37$ henkilöä. Tällöin tosiasiasa edun piirissä on $300 - 37 = 263$ henkilöä. Kirjataan siis $30 \times 263 \times 15 \text{ €} - 40500 \text{ €} - 40500 \text{ €} = 37350 \text{ €}$. Koko järjestely on rahamäärältään 118350 €. (Räty et al., 2004, s.351-352)

Lavelle (2005) kertoo, että osakeperusteisten maksujen järjestelmät IFRS 2:n mukaan sisältävät työntekijöiden kannalta kolme järjestelmää: osakesäästö-, osakeop-

tiosuunnitelmat ja pitkäaikaiset kannustinsuunnitelmat. Osakesäästöjärjestelmissä työntekijät tekevät säästöjä etukäteen määriteltynä jaksona, jossa on mahdollisuus tuottojen käyttämiseen niin, että voidaan ostaa työnantajayrityksessä osakkeita alennettuun hintaan. Osakeoptiosuunnitelmissa työntekijöille myönnetään kiinteä määrä optioita määritellyllä merkintähinnalla. Nämä optiot yleensä ovat toteutettavissa useiden vuosien kuluttua. Sekä osakesäästö- että osakeoptiojärjestelmissä optiot yleensä menetetään, jos työntekijä lopettaa työnsä ennen kuin optiot ovat toteutettavissa. Pitkäaikaisiin kannustinsuunnitelmiin kuuluu ehdollinen osakkeiden myöntäminen työntekijälle. Osakkeet ovat toteutettavissa vain, jos tietyt ennalta määritellyt yhtiön tulokseen perustuvat ehdot ovat täytetyt. Lavellen mukaan yhteistä kaikille järjestelmille on se, että voitot työntekijöille eivät ole välittömiä ja lopullinen edun arvo riippuu osakkeiden tulevaisuuden arvoista työllistävässä yrityksessä tai sen emoyrityksessä.

Oikeuden syntyminen tarkoittaa osakeperusteisissa maksuissa samaa kuin olla oikeutettu. Oikeuden syntymisehdot määrittelevät osapuolen oikeuden saada käteistä, muita hyödykkeitä tai yhteisön oman pääoman ehtoisia instrumentteja (Deloitte, 2007). IFRS määrittää muun kuin markkinatilanteen oikeuden syntymisehdot niille tavaroille tai palveluille, jotka arvostetaan myönnettyihin oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypään arvoon. Oikeuden syntymisehdot huomioidaan muuttamalla oman pääoman ehtoisten instrumenttien määrää. Saatujen tavaroiden tai palvelujen kirjattu määrä vastikkeena myönnettyihin oman pääoman ehtoihin instrumentteihin perustuu oman pääoman ehtoisten instrumenttien määrään. Saatujen tavaroiden tai palvelujen määrää ei kirjata, jos myönnetyt oman pääoman ehtoiset instrumentit eivät synnytä oikeutta sen takia, että muun kuin markkinatilanteen oikeuden syntymisehtoja ei ole täytetty. (IASCF, 2009)

IASCF (International Accounting Standards Committee Foundation) julkaisi helmikuussa 2006 luonnoksen muuttaakseen IFRS 2-standardin määritelmää oikeuden syntymisehdoista. Oikeuden syntymisehdot tarkoittavat ehtoja, jotka yksilö tai organisaatio pitää täyttää saadakseen yhteisön osakkeita osakeperusteisissa maksujärjestelyissä. Tarkastelussa oli myös peruutusten kirjanpitokäsittelyn selventäminen muiden osapuolten kuin yhteisön osalta. Muutoksen mukaan oikeuden syntymisehtoja pitäisi rajoittaa palveluehtoihin ja suoritusehtoihin. IFRS 2 kuvailee oikeuden syntymisolosuhteita niin, että se sisältää palveluehdot ja suoritus ehdot mutta ei sitä, ovat-

ko muut piirteet osakeperusteisten maksujen oikeuden syntymisehtoja. IFRS 2 myös määrittää kirjanpidollisen käsittelyn, kun yhteisö peruuttaa oman pääoman ehtoisten instrumenttien myöntämisen. Kuitenkaan se ei osoita, miten peruutukset muulta osapuolelta kuin yhteisöltä pitäisi ottaa huomioon. IASB:n tavoite tässä projektissa oli muuttaa IFRS 2-standardia niin, että se selventää oikeuden syntymisehdon määrittelmän ja antaa ohjausta peruutusten kirjanpidollisesta käsittelystä muiden kuin yhteisöjen osalta. Muutoksessa selvennetään, että oikeuden syntymisehtoja ovat ainoastaan palveluehdot ja suoritusehdot, eivätkä muut osakeperusteisten maksujen piirteet ole oikeuden syntymisehtoja. Muutosehdotuksen mukaan kaikkien yhteisöltä tai muilta osapuolilta tehtyjen peruutusten pitäisi saada samanlaista kirjanpidollista käsittelyä. IASB julkaisi muutokset tammikuussa 2008. (IASB, 2011a)

IFRS:n mukaan verojen laskenta perustuu arvioituun verovähennykseen, joka määritellään jokaisena tilinpäätöspäivänä. Jos verovähennys ylittää kumulatiivisen kompensatiokustannuksen, ylimenevä laskennallinen vero hyvitetään omaan pääomaan. Jos verovähennys on vähemmän tai saman verran kuin kumulatiivinen kompensatiokustannus, laskennalliset verot kirjataan tulosvaikutteisesti. (Ernst & Young, 2010)

Oman pääoman ehtoisten instrumenttien myöntämispäivän mittaamisen mallia käytetään, koska myöntämispäivänä katsotaan toimeenpaneva sopimus (executory contract) tehdyksi. Tätä mallia sovelletaan käytännöllisten syiden takia ja se korvaa palveluehtoon perustuvan myöntämispäivän. Kuluja ei voi peruuttaa, jos optiota ei käytetä oikeuden syntyessä, ja kulu täytyy kirjata oikeuden syntymisajanjakson aikana. Markkinahinnan puuttuessa optionhinnoittelumallia käytetään, koska se ottaa huomioon monta tekijää, esimerkiksi odotettujen osinkojen tuoton, nykyisten osakkeiden hinnan, riskittömän koron sekä option toteutushinnan ja elinkaaren. IFRS 2:n tulisi olla enemmän kuvaileva kuin periaatteisiin nojautuva. Näin standardia voidaan helpommin muuttaa tarvittaessa. Arvostusmalleja ei kuvailla tarkemmin standardissa, mutta IFRS 2 kuvailee parametreja, joiden puitteissa mallien tulisi toimia. (IAS Plus, 2004)

2.3 Osakeperusteiset maksut US GAAP:n mukaan

Silliman (2005) kertoo tutkimuksessaan, että APB (Accounting Principles Board) julkaisi jo vuonna 1972 lausunnon ”*APB Opinion No. 25, Accounting for Stock issued to Employees*”, joka vaati yrityksiä käyttämään perusarvon menetelmää, kun mitataan osakeoptioiden kompensatiokuluja. Vuonna 1995 FASB julkaisi tilinpäätösstandardin *Financial Accounting Standard No. 123 (SFAS 123)*. SFAS 123 salli kompensatiokulun arvostamisen käypään arvoon. SFAS 123 tarjosi siis perusarvomenetelmälle vaihtoehdon. Silliman täsmentää, että vaikka FASB julkaisi SFAS 123:n vuonna 1995, se rohkaisi mutta ei vaatinut yhteisöjä omaksumaan käyvän arvon menetelmää, koska monilla kongressin jäsenillä oli paljon erimielisyyksiä silloiseen ehdotukseen. Näin ollen APB Opinion No. 25:n perusarvon menetelmän käyttö sallittiin edelleen. Silliman kertoo, että FASB:n päätös sallia perusarvon käytön menetelmä oli siis kompromissi ja että suurin osa yhdysvaltalaisista yrityksistä ei suinkaan omaksunut SFAS 123:n käyvän arvon menetelmää, vaan jatkoi perusarvon käyttöä vuoteen 2000 saakka.

Kuitenkin vuoden 2001 lopulla taloudellisen raportoinnin epäonnistumiset toivat uuden käänteen kirjanpidon ja raportoinnin ongelmiin. Yrityksille tuli tarve tuottaa sijoittajille taloudellista raportointia, joka on korkealaatuista ja läpinäkyvää. Tarve selkeälle taloudelliselle raportoinnille aiheutti myös yhteisöille tarpeen tunnistaa kompensatiokustannukset työntekijöiden osakeoptioille. FASB siirsi asian agendaan maaliskuussa 2003. (Silliman, 2005)

Walker (2004) toteaa, että Yhdysvaltojen pääomamarkkinat nojautuvat jatkuvan taloudellisen informaation järjestelmään. Informaatiota ovat edistäneet itsenäinen kirjanpito ja US GAAP-tilinpäätösstandardit. 2004 maaliskuussa FASB teki luonnoksen ehdotetusta osakeperusteisen maksun lausunnosta muutoksena FASB:n lausuntoon No. 123 ja 95. Luonnos viittaa kompensatioiden laskentaan työntekijöille osakeoptioiden ja muiden oman pääoman ehtoisten instrumenttien muodossa. Walker kertoo, että FASB:n ehdotettu lausunto eliminoisi julkisten yhtiöiden oikeuden osakeperusteisten suoritusten laskentaan perusarvomenetelmällä. Tilalle FASB vaati käyvän arvon menetelmää, mikä johtaisi yritysten osakeoptioiden myöntämiseen työntekijöille perustuen optioiden käypään arvoon. Myös Sillimanin (2005) mukaan ensisijaisia syitä FASB:n julkaisemalle luonnokselle osakeperusteisista maksuista on muun mu-

assa jatkuva perusarvon menetelmän käyttö, mikä johti kompensatiokulujen kirjaamisen puuttumiseen, eikä näin ollen myöskään osakeoptioiden taloudellisia liiketoimia vastikkeeksi *palveluiden suorittamisesta kirjattu* (ks. liitteestä *työntekijäpalveluiden kirjaaminen*). Vuonna 2004 FASB julkaisi SFAS 123(R) osakeperusteiset maksut-standardin. Standardi tarjoaa puitteet monipuolisempaan taloudelliseen informaatioon esimerkiksi sijoittajille.

Sillimanin (2005) mukaan FASB uskoo, että perusarvon menetelmän eliminointi parantaa lopulta taloudellisen informaation vertailtavuutta. Samalla kun monet julkiset yhteisöt ovat vapaaehtoisesti omaksuneet tai julkistaneet aikomuksensa käyttää käyvän arvon menetelmää, yksityiset yhtiöt saavat jatkaa perusarvon käytön menetelmää. Silliman toteaa, että uudistettu standardi SFAS 123(R) eliminoi perusarvon menetelmän ja vaatii osakeoptioihin liittyvien liiketapahtumien kirjaamista käyttämällä vain käyvän arvon menetelmää julkisille yhtiöille. Tämä vahvistaa julkisten yhtiöiden tilinpäätösten vertailtavuutta. Uudistettu standardi SFAS 123(R) tähtää yksinkertaistamaan US GAAP:n osakeperusteisten maksujen kirjaamisen raportointia sallimalla vain käyvän arvon menetelmän. Sillimanin mukaan standardi myös johtaa suurempaan kansainväliseen vertailtavuuteen osakeperusteisten maksujen raportoinnissa.

Mitä kirjanpidon ja läpinäkyvyyden vaatimuksia edistäviä toimia on ehdotettu luonnoksessa ennen SFAS 123(R):n julkaisemista? Hirst et al. (2005) selittävät, että muutokseen liittyvän luonnoksen mukaan työsuoritusten kustannukset vastikkeeksi osakeperusteisista maksuista pitäisi huomioida kuluna suoritusten käytön arvon mukaan. Koska suoritusten käytön arvoa ei kuitenkaan voida mitata suoraan, kulu vahvistetaan perustuen myönnettyjen osakeperusteisten palkkioiden käypään arvoon. Luonnoksessa erotetaan julkisyhteisöjen ja ei-julkisyhteisöjen sekä pienyritysten palkkiot, sekä vieraan pääoman palkkiot oman pääoman palkkioista. Kyseessä on vieraan pääoman palkkio, jos työntekijä voi pakottaa yhteisön käteismaksun tai muun edun suorittamiseen tai jos päätös on yhteisön, mutta aineelliset sopimusehdot ovat sellaiset, että käteinen tai muut aineelliset ratkaisut huomioidaan (esimerkiksi sopimusehdot on vahvistettu aiemmassa käytännössä). (Hirst et al. , 2005)

Hirst et al. kertovat, että muutokset perustuen SFAS 123-standardiin vahvistavat julkisyhteisöjen palkkioiden käyvän arvon viittaamalla havaittuihin samankaltaisiin kaupankäynnin kohteena olevien optioiden markkinahintoihin. Jos markkinahinnat eivät

ole saatavissa, käypä arvo voidaan arvioida käyttämällä optiohinnoitteluteoriaa. Tutkijoiden mukaan yksityisten yhteisöjen täytyy valita, vahvistavatko ne käyvän arvon samalla tavalla kuin julkisyhteisöt vai käyttävätkö perusarvoa, joka mitataan jokaisena tilinpäätöspäivänä. Vieraana pääomana luokitellut palkkiot kirjataan tehokkaasti, koska vieras pääoma arvostetaan käypään arvoon jokaisena tilinpäätöspäivänä. (Hirst et al. , 2005)

Hirstin et al.(2005) mukaan julkisyhteisöjen omana pääomana myönnettävissä instrumenttien palkkioissa käytetään myöntämishetken kirjaamista, koska käypää arvoa ei muuteta palkkion myöntämisen jälkeen. Sitä vastoin yksityiset yhteisöt, jotka valitsevat oman pääoman mittaamisen perusarvoon jokaisena tilinpäätöspäivänä, käyttävät tilinpäätöspäivään perustuvaa kirjaamista sekä omaan pääomaan että vieraaseen pääomaan luokitelluissa palkkioissa.

Cookin (2009) mukaan US GAAP-standardin FASB ASC 718 *Compensation – Stock Compensation* (sisältäen SFAS 123(R):n) mukaisesti käypään arvoon kirjataan oman pääoman palkkiot työntekijöille. Käypä arvo arvostetaan osakeperusteisten palkkioiden myöntämishetkeen. Osakeoptioiden uudelleenhinnoittelu tai palkkioiden vaihto oman pääoman rakenneuudistusten yhteydessä ei johda ylimääräisiin kompensatiokustannuksiin. Listaamattomille yrityksille on erityisiä provisioita, joiden on tarkoitus helpottaa kompensatiokustannusten laskemisen noudattamista. (Cook, 2009)

3 STANDARDIEN EROJA OSAKEPERUSTEISISSA MAKSUISSA

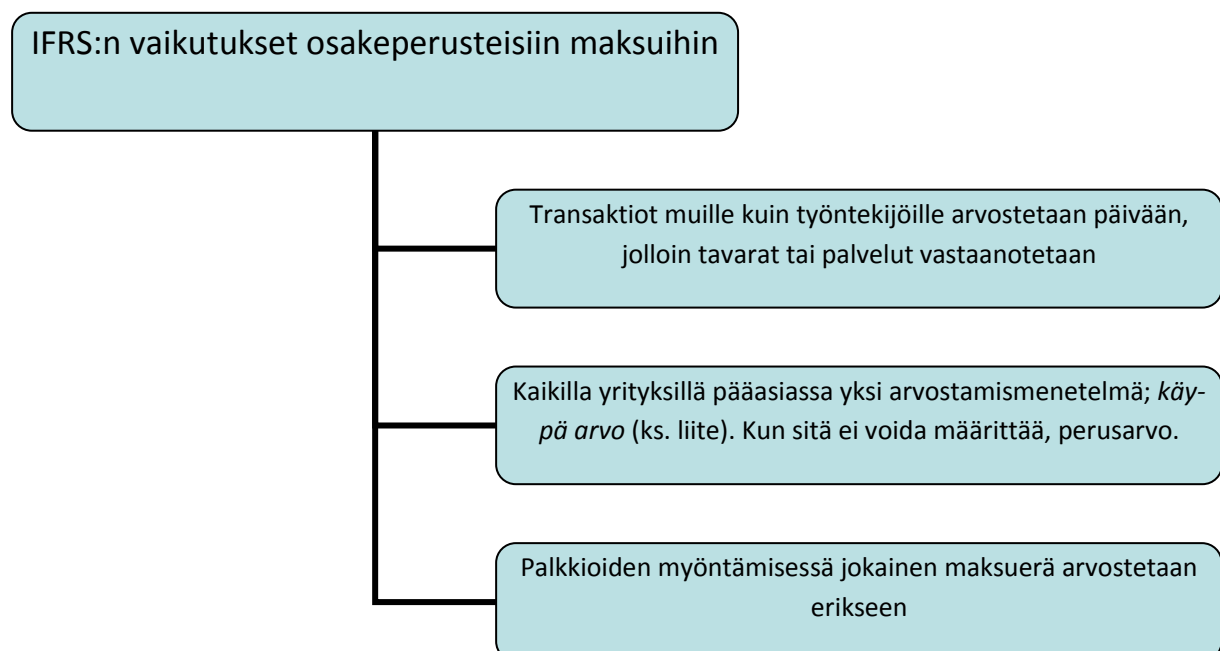
3.1 Standardien eroja yleisesti

US GAAP ja IFRS sisältävät osakeperusteisten maksujen kohdalla eroja, joita pyritään kaventamaan. Eroja on edelleen yksityiskohtaisella tasolla, mutta yleisesti ohjeistukset ovat samanlaisia, kun otetaan asiaan laajempi näkökulma standardeissa. (PwC, 2011a, s.42) SFAS No.123 (R) on osittain samanlainen kuin IFRS 2 osakeperusteisten maksujen kohdalla, mutta liiketoimet muiden kuin henkilöstön ja yksityisten yritysten kanssa eroavat ominaisuuksiltaan. Myös pienet tekniset yksityiskohdat eroavat liittyen työntekijän osakkeiden ostosuunnitelmiin, muutoksiin, velkoihin ja tuloverotukseen. (Cook, 2009)

Esimerkiksi lunastusvelvoitteiset palkkiot (puttable awards) tai palkkiot, joissa oikeuden syntymisehdot ovat palvelun, suorituksen tai markkinaolosuhteiden ulkopuolella, luokitellaan joko omana pääomana tai vieraana pääomana standardeissa. Lunastusvelvoitteiset palkkiot tarkoittavat osakkeita, jotka antavat työntekijälle oikeuden vaatia työnantajaa ostamaan osakkeet takaisin käteisellä, joka vastaa niiden käypää arvoa (FASB, 2004, s.10). Eroja löytyy myös esimerkiksi palkkioista, jotka myönnetään muille kuin henkilöstölle. Tämä vaikuttaa arvostuspäivään ja kulujen kokonaisarvon kirjaamiseen. Standardien erot voivat johtaa erilaisiin palkkioiden myöntämispäiviin tai erilaisiin palkkion luokitteluihin oman pääoman tai vieraan pääoman osana. Kun palkkio luokitellaan vieraana pääomana, se täytyy arvostaa uudelleen käypään arvoon jokaisena tilikautena voittovarojen kautta, joka selittää tuloksen vaihteluvälin. Tämä kaikki vaikuttaa taseen mittareihin ja tunnuslukuihin. IFRS:n mukaan yritykset, jotka myöntävät palkkioita porrastetulla oikeuden syntymisellä (graded vesting), voivat saada erilaisen kokonaisarvon kulujen kirjaamiselle ja kiihtyvän kulukirjauksen. Sen johdosta osa yrityksistä saattaa muuttaa osakeperusteisten maksujen suunnitelmaa. Porrastettu oikeuden syntyminen tarkoittaa palkkiota, joka synnyttää oikeuden vaiheittain (PwC, 2006, s.43). Esimerkkinä porrastetusta oikeuden syntymisestä voisi olla 20 prosenttia per vuosi viiden vuoden ajan. Etupainotteista osakeperusteista kompensatiokulua voidaan välttää muuttamalla oikeuden syntymisehdot porrastetusta kertaluonteisiin (cliff vesting). (PwC, 2011a, s.42) Kertaluonteinen oikeuden syntyminen tarkoittaa palkkiota, joka synnyttää oikeuden tiettyinä päivämäärinä (PwC, 2006, s.43).

IFRS tuottaa laskennallisissa veroissa isomman vaihtelevuuden osakeperusteisten maksupalkkioiden efektiivisessä veroasteessa kuin US GAAP. Tämä vaihtelevuus on yhteydessä yrityksen osakkeen hintaan. Esimerkiksi kun yrityksen osakkeen hinta nousee IFRS:n mukaisesti, tulee suurempi verohyöty tiettyyn määrään saakka tuloslaskelmassa. Kun verohyöty on kirjattu, alentuneet yrityksen osakkeiden hinnat voivat nostaa laskennallisen veron kustannuksia tietyillä rajoituksilla. IFRS vaatii osakeperusteisten maksujen laskennallisten vero-ominaisuuksien arvostamisen uudelleen ja kirjaamisen voittovarojen kautta jokaisena tilikautena tietyissä rajoissa. (PwC, 2011a, s.42)

Koska Yhdysvalloissa ollaan todennäköisesti siirtymässä lähemmäs IFRS-standardeja, seuraavassa kuviossa (kuvio 3) Näytetään esimerkkejä vaikutuksista osakeperusteisiin maksuihin, kun siirrytään US GAAP-standardeista IFRS-standardeihin. IFRS:n mukaan transaktiot muille kuin työntekijöille arvostetaan päivään, jolloin tavarat vastaanotetaan tai palvelut suoritetaan. Yksityisillä yrityksillä on pääasiassa yksi arvostamismenetelmä, joka on käypä arvo (harvoissa tapauksissa perusarvo). Palkkioiden myöntämisessä jokainen palkkion maksuerä arvostetaan erikseen.

Kuvio 3. Esimerkkejä osakeperusteisten maksujen vaikutuksista, kun vaihdetaan US GAAP-standardeista IFRS-standardeihin. (PwC, 2011a)

IFRS-tilinpäätösstandardit ovat osakeperusteisten maksujen osalta yksinkertaisemmat. Koska IFRS-standardeista pyritään tekemään mahdollisimman selkeät, vaihtoehtoisia valintoja ei juurikaan anneta osakeperusteisissa maksuissa samalla tavalla kuin US GAAP:ssa, jossa vaihtoehtoisia toteutustapoja esiintyy jonkin verran.

3.2 Yksityisten yritysten myöntämien palkkioiden arvostusmenetelmä henkilöstölle

Kaikki IFRS:n omaksuvat yritykset tulevat käyttämään yhtä standardia kaikkiin osakeperusteisten maksujen järjestelyihin. Sillä ei ole siis väliä, onko vastapuoli muu kuin henkilöstöön kuuluva. IFRS-standardissa käsitellään henkilöstön palkkioita eri tavalla kuin US GAAP:ssa, jossa joitain palkkioita käsitellään henkilöstön ulkopuolisten palkkioina. Seurauksena arvostamispäivä ja kulu ovat erilaiset palkkioille, jotka ovat tällä hetkellä luokiteltu US GAAP:ssa muiden kuin työntekijöiden palkkioiksi. Seuraava taulukko näyttää yksityisten yritysten myöntämien palkkioiden arvostamismenetelmän omana pääomana ja vieraana pääomana työntekijöille:

Taulukko 2. Yksityisten yritysten palkkioiden arvostamismenetelmä henkilöstölle US GAAP:n ja IFRS:n mukaan. (PwC, 2011a)

Yksityisten yritysten palkkioiden arvostusmenetelmä henkilöstölle	US GAAP	IFRS
	- omana pääomana: käypä arvo, laskennallinen arvo -vieraana pääomana: käypä arvo, laskennallinen arvo, perusarvo	- käypä arvo, harvoissa tapauksissa perusarvo

Tällä hetkellä US GAAP sallii yksityisten yritysten palkkioiden arvostamismenetelmän työntekijöille valinnaisilla tavoilla sekä oman pääomaan luokitelluille palkkioille (käypä arvo tai laskennallinen arvo (calculated value)) että vieraana pääomana luokitelluille palkkioille (käypä arvo, laskennallinen arvo tai perusarvo). (PwC, 2011a, s. 43) IFRS:n mukaan palkkiot mitataan pääsääntöisesti käypään arvoon. Harvoissa tapauksissa, kun käypää arvoa ei ole saatavilla, palkkiot mitataan perusarvoon. Perusarvo täytyy kuitenkin arvostaa uudelleen jokaisena raportointipäivänä, kunnes jokainen palkkion erä on ratkaistu.

IASB mietti ensin, mihin päivään oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypä arvo pitäisi arvostaa, jotta voitaisiin arvostaa osakeperusteisten maksujen transaktioita työntekijöille, sekä niille jotka tarjoavat samanlaisia palveluja. Mahdollisia vaihtoehtoja olivat myöntämispäivä, palvelujen suorittamispäivä, oikeuden syntymispäivä ja option toteuttamispäivä. Koska vain optioilla on toteuttamispäivä, keskustelua käytiin ensisijaisesti osakeoptioihin liittyen, eikä niinkään osakkeisiin tai muihin oman pääoman ehtoihin instrumentteihin liittyen. IASB tuli siihen tulokseen, että työntekijöille paras arvostamispäivä on myöntämispäivä. Tämä siksi, että myöntämispäivä ei vaadi oman pääoman korkoja ja se tarjoaa järkevän korvaavan mittaamistavan työntekijöiltä saatujen palveluiden käyvälle arvolle. (IASB, 2004, s.186-189)

3.3 Oman pääoman palkkioiden arvostusmenetelmä muille kuin henkilöstölle

Kun on kyse palkkioista, joita myönnetään muille kuin henkilöstölle, arvostamispäivä ja – menetelmä voi vaihdella. Jos tavaroiden tai palveluiden käsitettä ei voida tunnistaa, se saattaa johtaa IFRS:n mukaan aikaisempaan kulun kirjaamiseen. Tällä hetkellä ASC 505-50:n mukaan oman pääoman ehtoisen instrumentin käypä arvo arvostetaan päivään, jolloin saadaan suoritukseen sitoutuminen vastapuolelta tai vastapuolen suoritus on valmis. US GAAP:ssa valitaan luotettavampi arvostaminen muille kuin työntekijöille, joko saadun vastikkeen tai liikkeelle lasketun oman pääoman ehtoisen instrumentin käypään arvoon. IFRS-standardissa muita kuin työntekijöitä koskevat liiketapahtumat arvostetaan päivään, jolloin tavarat tai palvelut vastaanotetaan. IFRS ei sisällä määritelmää suoritukseen sitoutumisesta. Muille kuin työntekijöille tarkoitetut liiketapahtumat arvostetaan tavaroiden tai palvelujen käypään arvoon. Jos käypää arvoa ei voi luotettavasti mitata, arvostus tapahtuu epäsuorasti harkinnanvaraisesti myönnettyjen oman pääoman ehtoisten instrumenttien kautta. Yhteisön täytyy huomioida saatavat määrittelemättömät tavarat tai palvelut, jos myönnettyjen oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypä arvo ylittää saatavien tavaroiden tai palvelujen käyvän arvon. (PwC, 2011a, s. 44) Seuraava taulukko (Taulukko 3) havainnollistaa IFRS:n ja US GAAP:n eroja oman pääoman palkkioissa henkilökunnan ulkopuolisille:

Taulukko 3. US GAAP:n ja IFRS:n erot oman pääoman palkkioiden arvostusmenetelmässä muille kuin henkilöstölle. (PwC, 2011a)

Oman pääoman palkkioiden arvostusmenetelmä muille kuin henkilöstölle	US GAAP	IFRS
- arvostamispäivä	- saadaan suoritukseen sitoutuminen vastapuolelta tai vastapuolen suoritus on valmis	- tavarat tai palvelut vastaanotetaan
- arvostamismenetelmä	- saadun vastikkeen tai oman pääoman ehtoisen instrumentin käypä arvo (riippuu kumpi on luotettavampi)	- tavaroiden tai palveluiden käypä arvo. Jos käypää arvoa ei voida luotettavasti arvioida, oman pääoman ehtoisen instrumentin käypä arvo

IASB tuli johtopäätökseen, että paras arvostusmenetelmä muille kuin henkilöstölle on päivä, jolloin tavarat ja palvelut vastaanotetaan, eli palvelujen suorittamispäivä. Samalla pääteltiin, että tavarat ja palvelut on mitattava käypään arvoon silloin, kun yhteisö vastaanottaa palvelut tai tavarat. Kun ei voida mitata suoraan tavaroiden tai palveluiden käypään arvoon, arvostus tapahtuu perustuen myönnettyjen oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypään arvoon silloin, kun yhteisö vastaanottaa tavarat tai palvelut. Tämä siksi, että muuten yhteisöt voisivat muokata liiketapahtumia saadakseen tietyn kirjanpidollisen tuloksen, aiheuttaen esimerkiksi saatujen tavaroiden tai palveluiden kirjanpitoarvon aliarvioimista. (IASB, 2004, s. 191-193)

3.4 Instrumenttien luokittelu

ASC 718-standardissa määritellään tarkemmin instrumenttien luokittelusta. Jos palkkio perustuu kiinteään rahasummaan vaihtuvalla osakkeiden määrällä, se luokitellaan US GAAP:ssa vieraana pääomana. US GAAP:ssa lunastusveloitteiset palkkiot (puttable awards) luokitellaan vieraana pääomana ja joissain tilanteissa omana pääomana. IFRS luokittelee lunastusveloitteiset palkkiot aina vieraana pääomana. IFRS 2-standardissa luokittelu on yksinkertaisempaa ja tapahtuu sen perusteella, onko kyseessä lopulta oman pääoman ehtoisten instrumenttien palkkio (omana pääomana) vai käteisellä maksettava palkkio (vieraana pääomana).

Taulukko 4. US GAAP:n ja IFRS:n mukaiset instrumenttien luokittelut. (PwC, 2011a)

Instrumenttien luokittelu	US GAAP	IFRS
- palkkio perustuu kiinteään rahsummaan vaihtuvalla osakkeiden määrällä	-vieraana pääomana	- omana pääomana
- Lunastusvelvoitteiset palkkiot	- vieraana pääomana tai joissain tilanteissa omana pääomana	- vieraana pääomana
- Palkkiot, joissa on muita ehtoja kuin palveluhin, suoritukseen tai markkinoihin liittyviä ehtoja	- vieraana pääomana	- omana pääomana

3.5 Palkkioiden myöntäminen ja kompensatiokustannusten muutokset

IFRS 2 kuvailee oikeuden syntymisen ehtoja ja niitä ehtoja, jotka varmistavat sen, että vastapuoli tarjoaa tarvittavat palvelut oman pääoman ehtoisten instrumenttien vastikkeeksi. Palveluehdot määrätään varmistamaan, että työntekijät tarjoavat vähimmäisajan palveluja oman pääoman ehtoisten instrumenttien vastikkeeksi. Suoritusehdot määrätään yleensä varmistamaan, että tietty laatu tarjotaan käyttämällä suoritukseen liittyviä tavoitteita kannustimina. Oikeuden syntymisen ehtoihin liittyen IASB harkitsi muidenkin ehtojen ottamista huomioon osakeperusteisten maksujen liiketapahtumissa. Esimerkiksi eräät työnantajien osakkeiden hankintaan liittyvät suunnitelmat vaativat työntekijöitä tekemään säännöllisiä työpanokseen liittyviä suunnitelmia tietyn ajanjakson. Toisissa suunnitelmissa työntekijöitä voidaan palkita tietyllä osakkeiden alkusumman myöntämisellä. Jos osakkeiden alkusummaa ei ole myyty tai siirretty tietyn ajanjakson kuluessa, myönnetään tulevaisuudessa tietty summa osakkeita lisää. Johtopäätöksenä IASB totesi, etteivät nämä ehdot kuitenkaan ole oikeuden syntymisen ehtoja, koska ne eivät varmistavat vaadittavaa vastapuolen tarjoamaa palvelua oman pääoman ehtoisten instrumenttien vastikkeeksi, joten oikeuden syntymisen ehtoja ovat siis ainoastaan joko palveluehdot tai suoritusehdot. (IASB, 2006)

Jos US GAAP:ssa palkkioiden myöntämisessä on porrastettuja oikeuden syntymisen piirteitä ja palveluehtoja, yhtiöt voivat valita laatimisperiaatteet liittyen myöntämiseen. Jos taas palkkioiden myöntämisessä on porrastettuja oikeuden syntymisen piirteitä ja

suoritus- tai markkinaehtoja, vaaditaan US GAAP:ssa porrastettua oikeuden syntymisen soveltamista (graded-vesting attribution). IFRS-standardissa yhtiöt eivät saa valita myöntämismenetelmää palkkioihin, joissa on porrastettuja oikeuden syntymisen piirteitä. Yritysten täytyy pitää jokaista palkkion maksuerää erillisenä myöntämisenä, eli jokainen maksuerä arvostetaan erikseen jokaisena oikeuden syntymisajanjaksona. Seuraava taulukko havainnollistaa asiaa:

Taulukko 5. US GAAP:n ja IFRS:n erot palkkioiden myöntämisessä ja kompensatiokustannusten muutoksissa. (PwC, 2011a)

Palkkioiden myöntäminen ja oikeuden syntyminen	US GAAP	IFRS
kompensatiokustannusten muutokset	<ul style="list-style-type: none"> - porrastetut oikeuden syntymisen piirteet ja palveluehdot: yhtiöt voivat valita laatimisperiaatteet liittyen myöntämiseen - porrastetut oikeuden syntymisen piirteet ja suoritus ehdot tai markkinaehdot (ns. muut ehdot): porrastettu oikeuden syntymisen soveltaminen vaaditaan 	<ul style="list-style-type: none"> -yhtiöt eivät voi valita myöntämismenetelmää. Jokainen palkkion erä myönnetään erikseen.
	<ul style="list-style-type: none"> - joissain tilanteissa voivat johtaa alempaan arvoon kuin arvioitu myöntämishetken käypä arvo 	<ul style="list-style-type: none"> - jos muutokset ovat hyödyllisiä työntekijälle, tämä huomioidaan vain muutoksena niiden optioiden määrässä, joiden odotetaan syntyttävän oikeuden

IFRS-standardeissa ei ole erityisiä määritelmiä palvelun alkamisajankohdasta, myöntämispäivästä ja vaadittavista huoltotoimista, jotka määrittelevät kauden alun ja lopun kompensatiokustannusten kirjaamisessa. Kompensatiokustannusten muutokset US GAAP:ssa joissain tilanteissa voivat johtaa alempaan arvoon, kuin arvioitu myöntämishetken käypä arvo. Jos IFRS:n mukaan kompensatiokustannusten muutokset ovat hyödyllisiä työntekijälle, tämä huomioidaan vain muutoksena optioiden määrässä. (PwC, 2011a, s. 43-46)

Jos US GAAP:ssa palkkio on muutettu niin, että palvelu- tai suoritus ehdot (jotka olivat aiemmin epätodennäköisiä tavoiteltavaksi) ovat todennäköisiä tavoiteltavaksi muuttamisen jälkeen, kompensatiokustannukset perustuvat muutetun palkkion muuttamispäivän käypään arvoon. Alkuperäisen palkkion käypää arvoa ei siis huo-

mioida. IFRS:n mukaan mahdollisuutta täyttää oikeuden syntymisajanjakson ehdot ennen ja jälkeen muuttamisten ei harkita. Kompensaatiokustannus on palkkion myöntämispäivän käypä arvo lisätyn muuttamispäivän käyvän arvon kanssa. (Ernst & Young, 2010)

3.6 Erojen yhdenmukaistaminen

IASB viimeisteli IFRS-standardeja samaan aikaan, kun FASB kehitteli luonnosta uudistetulle SFAS 123-standardille. Vaikka standardien lähentymistä pidettiin tärkeänä, oli kiire julkaista osakeperusteisille maksuille tarkoitettu standardi. Tarve laadukkaille tilinpäätöksille kasvoi sen aikaisten taloudellisten tapahtumien seurauksena. Tarvittiin läpinäkyvää ja helposti vertailtavissa olevaa informaatiota, jotta tilinpäätösten käyttäjät pystyvät tekemään paremmin taloudellisia päätöksiä. Erityisesti kulujen huomioimatta jättäminen osakeperusteisissa maksuissa työntekijöille aiheutti yritysten hyvään hallinnointitapaan liittyviä huolia ja taloudellista vääristelyä. Standardien lähentymistä kuitenkin tapahtui, kun FASB ja IASB sopivat keskenään, että osakeperusteisten maksujen liiketapahtumat pitäisi kirjata käypään arvoon tilinpäätöksissä ja arvostaa käyvän arvon perusteella, sisältäen osakeoptioiden myöntämisen työntekijöille. Tämän seurauksena FASB oli samaa mieltä siitä, että vaihtoehtoiset tavat läpinäkyvyydelle SFAS 123-standardissa täytyy poistaa. (IASB, 2004, s.171-223)

Onko olemassa vaihtoehtoisia tapoja erojen yhdenmukaistamiselle IFRS- ja US GAAP-standardien osakeperusteisissa maksuissa? Relevantein vaihtoehto on lähentymisprojektit, joita IASB ja FASB työstävät. Walker (2004) kannattaa neljää pääasiallista syytä, joita FASB on ehdottanut erojen yhdenmukaistamisprosessissa:

- 1) Perusarvon menetelmän käyttäminen tilinpäätöksissä johtaa siihen, ettei esitetä uskollisesti taloudellisia liiketoimia. Tämä voi johtaa liikkeeseenlaskijan taloudellisten olosuhteiden ja operaatioiden häiriöihin. APB Opinion 25:n perusarvon menetelmä johti yhteisön rahoituksellisen tilan vääristymiseen raporteissa (FASB, 2004). Menetelmä käsittelee ainoastaan työntekijöiden osakesuunnitelmia (employee share plans) ja erottaa toisistaan suoritukseen liittymättömät suunnitelmat (ns. kiinteät suunnitelmat, fixed plans) sekä suoritukseen liittyvät ja muut vaihtelevat suunnitelmat. Kulut yleensä kirjataan suoritukseen liittyville osakeoptioille, jotka arvostetaan perusarvoon kirjaamishetkellä. Kuluja ei kuitenkaan usein kirjata suoritukseen liittymättömille, kiinteille osakeoptioille (fixed share options), jotka mitataan myöntämis-

hetkellä ja myönnetään yleensä käteisellä. Koska kirjaamispäivä on yleensä paljon myöhempänä ajankohtana kuin myöntämispäivä, osakkeen hinnan mahdollisesti kasvaessa suoritukseen liittyvien suunnitelmien kulut olivat suurempia, kuin kiinteissä suunnitelmissa. IASB ei harkinnut epäkäytännöllisyyden lisäksi APB 25:n soveltamista myöskään sen takia, että suoritukseen perustuvat ehdot ovat yleisiä Euroopassa ja usein laissa vaadittuja. Yhdysvaltoja lukuun ottamatta myös muissa maanosissa sijoittajat vaativat enemmän suoritukseen perustuvien ehtojen käyttämistä. (IASB, 2004, s.220-222)

2) Kun eliminoidaan vaihtoehtoiset laskentatavat, raportoitu taloudellisen informaation vertailtavuus paranee. Uudistettu SFAS No.123 (R) laadittiin tilinpäätöksen vertailtavuuden parantamiseksi poistamalla vaihtoehtoiset laskentatavat (FASB, 2004). Ennen uudistetun standardin julkaisemista yhtiö pystyi valitsemaan US GAAP-standardeja sovellettaessa APB 25:n tai SFAS 123:n soveltamisen liiketoimissa työntekijöiden kanssa. Muille kuin työntekijöille myönnetyt palkkiot sovellettiin SFAS 123:n mukaisesti. Jos yhtiö valitsi APB 25:n mieluummin kuin SFAS 123:n, SFAS 123 vaati pro forma-nettotuloksen ja osakekohtaisen tuloksen näyttämistä tilinpäätöksissä. Monet yhdysvaltalaiset yhtiöt valitsivatkin vapaaehtoisesti SFAS 123:n liiketoimissa työntekijöiden kanssa. FASB salli läpinäkyvyyteen perustuvan SFAS 123:n poliittisista syistä, mutta ei pitänyt sitä kuitenkaan parhaana mahdollisena menetelmänä. (IASB, 2004, s.221)

3) Yksinkertaistaan US GAAP-standardeja vaatimalla vain yhtä laskentamenetelmää osakeperusteisille maksuille. Kun kaikki julkiset yhtiöt omaksuvat käypään arvoon perustuvan menetelmän, osakeperusteiset maksut lasketaan samalla tavalla.

4) Mahdollistetaan osakeperusteisten maksujen laskennan kansainvälinen yhdentyminen ja siten parempi kansainvälinen vertailtavuus. Uudistettu SFAS No.123 helpottaa niiden yritysten työmäärää, jotka laativat tilinpäätöksen sekä US GAAP:n että IFRS:n mukaiseen muotoon. (Walker, 2004 & FASB, 2004)

US GAAP:n muuntaminen suoraan IFRS:n mukaiseen muotoon on yksi vaihtoehto. Tämä ei kuitenkaan ole kovin relevantti vaihtoehto yrityksen näkökulmasta. Haasteita aiheuttavat esimerkiksi osakeperusteisten maksujen luokittelu omaan ja vieraaseen pääomaan, porrastetun oikeuden syntymisen arvostaminen ja kulujen kirjaaminen, verot ja tietojärjestelmät. IFRS ei sisällä luokittelussa poikkeusta sääntöön kuten US

GAAP:ssa, vaan vieraan pääoman tapauksessa kulu täytyy mitata uudelleen jokaisena tilinpäätöspäivänä, mikä mahdollisesti aiheuttaa tuloksen vaihtelua. IFRS ei salli porrastettua oikeuden syntymisen kirjaamista, joten jokainen palkkio täytyy arvostaa käypään arvoon ja kirjata jokainen erä erikseen. Tämä aiheuttaa erilaisen tuloksen ennen veroja ja yleensä johtaa suurempiin kuluihin osakeperusteisissa maksuissa. IFRS 2:ssa laskennallinen verosaaminen perustuu arvioituun verovähennykseen jokaisen tilikauden lopussa, ja mitataan uudelleen jokaisena kautena. US GAAP:ssa vähennys tapahtuu kerralla silloin, kun optio toteutetaan. IFRS-standardeihin siirtäessä löytyy myös haasteita tietojärjestelmissä, kun esimerkiksi siirtymävaiheessa tehdään rinnakkaisanalyyskejä jokaisesta palkkiosta US GAAP:n ja IFRS:n mukaisesti. (Deloitte, 2009)

Kolmantena vaihtoehtona on se, että käytetään muita keinoja yhdenmukaistamiseen. Voidaan käyttää esimerkiksi raportointikannustimia (reporting incentives). Hailin et al. (2010) ehdottavat ratkaisua eroihin raportointikannustimien avulla. Tutkijoiden mukaan tilinpäätösstandardien tärkeys liittyen raportoitaviin määriin ja laatuun on usein yliarvioitu ja IFRS:n omaksumiseen liittyvä keskustelu Yhdysvalloissa keskittyy usein kapeisiin asioihin standardien eroissa. Hail et al. selittävät, että olisi tärkeää muistaa raportointikannustimet, esimerkiksi jos yrityksen täytyy vaihtaa US GAAP-standardeista IFRS-standardeihin, mutta ei halua muuttaa tietyn hyödykkeen arvostusta. Yrityksen johto voi silloin käyttää raportointiin liittyvää harkintavaltaansa saavuttaakseen saman arvostuksen IFRS:n mukaisesti. Johto voi yrittää kompensoida tietyn hyödykkeen arvostuksen erot käyttämällä harkintaa muissa hyödykkeissä. Hail et al. täsmentävät, että johdolla on aina vaihtoehtona tarjota lisäinformaatiota, esimerkiksi yhteensovittamisen aikataulu raporttien alaviitteissä. Johtopäätöksenä Hail et al. huomauttavat, ettei ole selvää, että pakotetulla vaihtamisella IFRS-standardeihin olisi iso vaikutus raportoituihin numeroihin tai ylipäättään annettuun informaatioon.

Kuitenkin IASB:n mukaan läpinäkyvyydellä ja kirjaamisella on eroa. Jos informaatio kirjataan vain muistiinpanoihin, tilinpäätösten käyttäjien täytyisi olla asiantuntijoita huomatakseen, että tiettyjä eriä ei ole kirjattu tilinpäätökseen, tai miten mahdollisesti huomattuja tietoja sovelletaan. Tämä johtaa siihen, etteivät osakkeiden hinnat välttämättä heijastu markkinahintoihin. (IASB, 2004, s.224)

Gornik-Tomaszewskin et al. (2010) mukaan varsinkin osakeperusteisissa maksuissa ja käyvässä arvossa standardien lähentymiseen liittyvät tulokset ovat olleet hitaampia ja vaikeampia kuin mitä on odotettu ja näin ollen edistymistä lähentymisessä on rajoitettu. Vaikka osakeperusteisten maksujen erojen yhdentäminen ei ole tärkeimpiä asioita, joita IASB ja FASB työstävät, tärkeää olisi kuitenkin saada tilinpäätösten käyttäjien kannalta eroja yhdenmukaistettua helpommin analysoitavaan muotoon. Näin osakkeiden hinnat heijastuisivat paremmin markkinahintoihin. Tilinpäätösten käyttäjät pystyisivät helposti vertailemaan lukuja, eikä tarvitsisi käyttää aikaa ja vaivaa erojen havaitsemiseen ja tulkitsemiseen. US GAAP:n muuntaminen suoraan IFRS:n mukaiseen muotoon asettaa yrityksille haasteita. Muiden keinojen käyttäminen yhdenmukaistamiseen vaikeuttaa tilinpäätösten analysoimista. Standardien lähentämisprojektit IASB:n ja FASB:n välillä näyttäisivät olevan järkevin keino standardien erojen poistamiseksi osakeperusteisissa maksuissa.

4 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Työssä selvitettiin ensin IFRS- ja US GAAP-standardien yhteisiä piirteitä osakeperusteisissa maksuissa, minkä jälkeen eriteltiin kummankin standardin piirteitä erikseen. US GAAP:n ja IFRS:n yhdentymisen pyrkimisen seurauksena molemmat tahot julkaisivat muistion ”*Norwalk Agreement*” lokakuussa 2002. Sekä US GAAP että IFRS edellyttävät käypään arvoon perustuvan lähestymistavan osakeperusteisten maksujärjestelyiden laskennassa. Järjestelyiden ja muutosten hoitaminen on samanlaista monessa suhteessa US GAAP:n ja IFRS:n mukaan.

IFRS 2-standardia alettiin kehittämään, jotta saataisiin toimiva ja yhtenäinen standardi osakeperusteisten maksujen ohjeistamisessa työntekijöille, tavarantoimittajille, veloille ja muille koskien esimerkiksi kirjaamista ja arvostusta. IASB on ottanut johtavan aseman tilinpäätösstandardien säätäjänä maailmanlaajuisesti edellyttäen osakeperusteisten maksujen (eli osakeperusteisen kompensaaion) kirjaamista käypään arvoon. Yhteisö voi maksaa osakeperusteisia maksuja IFRS 2-standardin mukaan joko omana pääomana, käteisvaroina tai sopimuksen mukaan valinnaisesti omana pääomana tai käteisvaroina. IFRS:n mukaan transaktion käypä arvo pitäisi perustua saatujen tavaroiden tai palveluiden käypään arvoon ja ainoastaan oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypään arvoon, jos tavaroiden ja palveluiden käypää arvoa ei voida luotettavasti arvioida. IFRS vaatii omana pääomana järjestetyille osakeperusteisille maksutransaktioille yhteisöä arvostamaan saadut tavarat tai palvelut ja vastaavan nousun omassa pääomassa suoraan saatujen tavaroiden tai palvelujen käypään arvoon. Käteisellä järjestetyille osakeperusteisille maksutransaktioille IFRS vaatii yhteisöä arvostamaan hankitut tavarat tai palvelut ja aiheutuneen velan käypään arvoon. Osakeperusteisten maksujen järjestelmät IFRS 2:n mukaan sisältävät työntekijöiden kannalta kolme järjestelmää: osakesäästö-, osakeoptiosuunnitelmat ja pitkäaikaiset kannustinsuunnitelmat. IASCF julkaisi helmikuussa 2006 luonnoksen muuttaakseen IFRS 2-standardin määritelmää oikeuden syntymisehdoista. Muutoksen mukaan oikeuden syntymisehtoja pitäisi rajoittaa palveluehtoihin ja suoritusehtoihin. Muutosehdotuksen mukaan myös kaikkien yhteisöltä tai muilta osapuolilta tehtyjen peruutusten pitäisi saada samanlaista kirjanpidollista käsittelyä. IFRS:n mukaan verojen laskenta perustuu arvioituun verovähennykseen, joka määritellään jokaisena tilinpäätöspäivänä.

FASB julkaisi vuonna 1995 tilinpäätösstandardin Financial Accounting Standard No. 123 (SFAS 123). SFAS 123 salli kompensatiokulun arvostamisen käypään arvoon. Suurin osa yhdysvaltalaisista yrityksistä ei kuitenkaan omaksunut SFAS 123:n käyvän arvon menetelmää, vaan jatkoi perusarvon käyttöä vuoteen 2000 saakka. Vuoden 2001 lopulla yrityksille tuli tarve tuottaa sijoittajille taloudellista raportointia, joka on korkealaatuista ja läpinäkyvää. Tarve selkeälle taloudelliselle raportoinnille aiheutti yhteisöille tarpeen tunnistaa kompensatiokustannukset työntekijöiden osakeoptioille. Vuonna 2004 FASB julkaisi SFAS 123(R) osakeperusteiset maksut-standardin. Standardi antaa puitteet monipuolisempaan taloudelliseen informaatioon esimerkiksi sijoittajille. SFAS 123(R) vaatii osakeoptioihin liittyvien liiketapahtumien kirjaamista käyttämällä vain käyvän arvon menetelmää julkisille yhtiöille. Uudistettu SFAS No.123(R) laadittiin myös tilinpäätöksen vertailtavuuden parantamiseksi.

US GAAP ja IFRS sisältävät osakeperusteisten maksujen kohdalla eroja, joita pyritään koko ajan kaventamaan. Eroja on edelleen yksityiskohtaisella tasolla, mutta yleisesti ohjeistukset ovat samanlaisia, kun otetaan asiaan laajempi näkökulma standardeissa. Standardien erot voivat johtaa erilaisiin palkkioiden myöntämispäiviin tai erilaisiin palkkion luokitteluihin oman pääoman tai vieraan pääoman osana. Kun palkkio luokitellaan vieraana pääomana, se täytyy arvostaa uudelleen käypään arvoon jokaisena tilikautena voittovarojen kautta, mikä selittää tuloksen vaihteluvälin.

Kaikki IFRS:n omaksuvat yritykset tulevat käyttämään yhtä standardia kaikkiin osakeperusteisten maksujen järjestelyihin. IFRS:n mukaan palkkiot mitataan pääsääntöisesti käypään arvoon. Harvoissa tapauksissa, kun käypää arvoa ei ole saatavilla, palkkiot mitataan perusarvoon. Tällä hetkellä US GAAP sallii palkkioiden arvostamismenetelmän työntekijöille valinnaisilla tavoilla sekä oman pääomaan luokitelluille palkkioille (käypä arvo tai laskennallinen arvo) että vieraana pääomana luokitelluille palkkioille (käypä arvo, laskennallinen arvo tai perusarvo). US GAAP:ssa valitaan luotettavampi arvostaminen muille kuin työntekijöille joko saadun vastikkeen tai liikkeelle lasketun oman pääoman ehtoisen instrumentin käypään arvoon. IFRS-standardissa liiketapahtumat, jotka koskevat muita kuin työntekijöitä arvostetaan päivään, jolloin tavarat tai palvelut vastaanotetaan.

Onko olemassa vaihtoehtoisia tapoja erojen kaventamiselle IFRS- ja US GAAP-standardien osakeperusteisissa maksuissa? US GAAP:n muuntaminen suoraan

IFRS:n mukaiseen muotoon on yksi vaihtoehto. Toinen vaihtoehto on lähentymisprojektit, joita IASB ja FASB työstävät. Kolmantena vaihtoehtona on se, ettei eroja kavenneta suoraan, vaan käytetään muita keinoja yhdenmukaistamiseen. Esimerkiksi Hail et al. (2010) ehdottavat ratkaisua eroihin raportointikannustimien avulla yhdenmukaistamisen sijaan, jolloin johtajat voivat käyttää harkintavaltaansa esim. hyödykkeen arvostuksessa.

Tarjoaako IFRS sijoittajille arvoa Yhdysvalloissa? Shima ja Gordon (2011) perehtyvät tutkimuksessaan Yhdysvaltojen ulkomaisten pääomasijoitusten, IFRS:n käytön ja sääntely-ympäristön (johon kuuluvat tässä tutkimuksessa oikeudellisten normien järjestelmä ja sääntöjen noudattamisen valvonta) välisiin suhteisiin. Tutkijoiden mukaan aikaisemmassa kirjallisuudessa on tutkittu, että yhdysvaltalaiset sijoitukset ovat positiivisesti yhteydessä IFRS:n vain, kun niitä verrataan vahvaan sääntely-ympäristöön. Tutkimustulokset osoittavat, että IFRS tarjoaa sijoittajille arvoa, mutta sillä ehdolla, että standardeja noudatetaan. (Shima et al., 2011)

IFRS-tilinpäätösstandardit ovat osakeperusteisten maksujen osalta yksinkertaisemmat ja koska IFRS-standardeista pyritään tekemään mahdollisimman selkeät, vaihtoehtoisia valintoja ei juurikaan anneta osakeperusteisissa maksuissa samalla tavalla kuin US GAAP:ssa, jossa vaihtoehtoisia toteutustapoja esiintyy jonkin verran. IFRS-standardit osakeperusteisissa maksuissa, kuten yleensäkin, pyrkivät esittämään asiat ilman epävarmuutta siitä, tekeekö yritys tilinpäätökseen liittyvät raportoinnit asianmukaisella tavalla. Tällä hetkellä IASB:lla ei ole muutossuunnitelmia osakeperusteisille maksuille, kun katsoo IASB:n työsuunnitelmia (25.11.2011) (IASB, 2011b). Sen sijaan tällä hetkellä keskitytään US GAAP- ja IFRS-tilinpäätösstandardien yhdentämisessä muun muassa tuloutusperiaatteisiin, koska raportointi tuloista tilinpäätöksissä on tärkeää kaikille yhteisöille. Muita kehittämisen kohteita tällä hetkellä IFRS-standardeissa on muun muassa arvonalentumiset, suojauslaskenta ja rahoitusinstrumentit. (IASBc, 2011) Viime vuosien aikana FASB ja IASB ovat keskittyneet yhteisiin standardien asetusprojekteihin tavoitteena saavuttaa ne päätökseen mahdollisimman lyhyessä ajassa. (PwC, 2011c, s.6) Toivottavasti viiden vuoden sisällä saatisiin yhdenmukaiset, korkealaatuiset, ymmärrettävät, täytäntöönpanokelpoiset ja maailmalaajuisesti hyväksytyt kansainväliset tilinpäätösstandardit IASB:n ja FASB:n tekemällä yhteistyöllä. Vaikka osakeperusteisten maksujen erojen yhdentäminen ei

ole tärkeimpiä asioita, joita IASB ja FASB työstävät, tärkeää olisi kuitenkin saada tilinpäätösten käyttäjien kannalta eroja yhdenmukaistettua helpommin analysoitavaan muotoon. Yhdenmukaistamisprojektit IASB:n ja FASB:n välillä vaikuttavat olevan järkevin vaihtoehto yhdenmukaistamiseen. Jatkotutkimuksia tarvitaan siitä, onko osakeperusteisten maksujen erojen yhdenmukaistaminen tärkeää ja miksi, sekä mitä hyötyjä ja haittoja osakeperusteisten maksujen yhdenmukaistamisesta standardien välillä voisi olla.

LÄHTEET

Atwood, J.T. , Drake, M. , Myers, J. & Myers, L. (2011) Do Earnings Reported under IFRS tell us more about Future Earnings and Cash Flows? *Journal of Accounting and Public Policy* vol. 30, Issue 2 (2011) 103-121.

Botosan, C. & Plumlee, M. (2001) Stock Option Expense: The Sword of Damocles Revealed. *Accounting Horizons: December 2001, Vol. 15, No. 4*, pp. 311-327.

Churyk, N., Reinstein A. & Gross, G. (2011) Raleigh building products: A teaching case that highlights the differences between IFRS and US GAAP. *Journal of Accounting Ed.* 28 (2010) 128-137.

Gornik-Tomaszewski, S. & Showerman, S. (2011) IFRS in the United States: Challenges and Opportunities. *Review of Business* vol. 30, no. 2 (2010), p. 59-71.

Hail, L. , Leuz, C. & Wysocki, P. (2010) Global Accounting Convergence and the Potential Adoption of IFRS by the U.S (Part 1): Conceptual Underpinnings and Economic Analysis. *Accounting Horizons* Vol. 24, No. 3 (2010) 355-394.

Hirst, E. , Asbaugh-Skaife, H. , Bartov, E. , Beatty, A. , Botosan, C. , Davis-Friday, P. , Fairfield, P. , Hopkins, P. , Mallett, R. , Uhl, R. & Venkatachalam, M. (2005) Response to the FASB's Exposure Draft on Share-Based Payment: An Amendment of FASB Statements No. 123 and No. 95. *Accounting Horizons* Vol. 19, No. 2 (2005) 101-114.

IASB (2004) IFRS-standardit 2004. Helsinki, KHT-Media.

Ikäheimo, S., Löyttyniemi, T. & Tainio, R. (2003) Ylimmän johdon palkitsemisjärjestelmät. Hyvä saa palkkansa? Helsinki, Talentum Media.

Kranacher, M. (2010) Bringing the World Together on One Standard: Certified Public Accountant. *The CPA Journal* 80.10 (2010) 17-23.

Lavelle, D. (2005) Share-based payments: taking care of actuary's view of IFRS 2. *Accountancy Ireland* (2005); 37, 5; pg. 28

Pihlanto, P. (2001) ”Kun minä tämän ja toisen saan, niin kolme enää viidestä puuttuu”. Turku, Turun kauppakorkeakoulu.

Räty, P. & Virkkunen, V. (2004) Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö – IFRS-raportointi. Porvoo, WSOY.

Shima, K. & Gordon, E. (2011) IFRS and the regulatory environment: The case of U.S. investor allocation choice. *Journal of Accounting and Public Policy* 30 (2011) 481-500.

Shiwakoti, R. & Rutherford, B. (2010) *The British Accounting Review* (2010) Vol. 42, Issue 4, 269-279.

Silliman, B. (2005) Convergence of accounting standards. *Review of Business* (2005); 26, 2 pg. 24

Van Wyk, A., Taylor, D. & Jackson, R. (2004) Welcome to the new world of accounting. *The Internal Auditor* vol. 61 No. 6 (2004) p. 42

Venuti, E. ja Jones, R. (2004) Developments in International Standards Setting: Equity-Based Compensation. *The CPA Journal* vol. 74, No. 11 (2004) p. 34.

Walker, D. (2004) Financial Accounting Standards: Accounting for Stock Options and Other Share-Based Payments: GAO-04-962T. GAO Reports 7/8/2004 p.1.

INTERNET

Cook, F. (2009) Accounting for Stock Compensation Under FASB ASC Topic 718 [verkkodokumentti]. [viitattu 14.11.2011]. Saatavissa: http://www.fwcook.com/alert_letters/09-02-09_ORIGINALLY-4-29-05_-_Accounting-for-Stock-Compensation-Under-FASB-ASC-Topic-718.pdf

Deloitte (2007) Share-based payments: A guide to IFRS 2 [verkkodokumentti]. [viitattu 15.11.2011]. Saatavissa: <http://www.iasplus.com/dttpubs/2007ifrs2guide.pdf>

Deloitte (2009) A closer look at share-based payment plans and IFRS. Accounting differences that matter. [verkkodokumentti]. [viitattu 18.2.2012]. Saatavissa:

http://www.deloitte.com/assets/Dcom-United-States/Local%20Assets/Documents/AERS/us_AERS_Sharebased%20payment%20plans%20and%20IFRS_113009.pdf

Ernst & Young (2010) Share-based payments. [verkkodokumentti]. [viitattu 7.11.2011]. Saatavissa: <http://www.ey.com/US/en/Services/Assurance/Accounting-and-Financial-Reporting/US-GAAP-vs--IFRS--the-basics--March-2010---Share-based-payments>

Euroopan komissio. Kansainvälinen tilinpäätösstandardi International Financial Reporting Standard IFRS 2 Osakeperusteiset maksut [verkkodokumentti]. [viitattu 20.11.2011]. Saatavissa:

http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/arc/ifrs2/ifrs2_fi.pdf

FASB (2004) Statement of Financial Accounting Standards No. 123 (revised 2004) Share-Based Payment. Financial Accounting Series, December 2004, No. 263-C. [verkkodokumentti]. [viitattu 14.11.2011]. Saatavissa:

<http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs&blobkey=id&blobwhere=1175820918940&blobheader=application%2Fpdf>

FINLEX (2006) Hallituksen esitys eduskunnalle tilintarkastuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. [verkkodokumentti]. [viitattu 20.1.2012]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2006/20060194>

IASB (2006) Exposure draft of proposed amendments to IFRS 2 share-based payment. Vesting conditions and cancellations. [verkkodokumentti]. [viitattu 15.2.2012]. Saatavissa:

<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/D3149153-06C6-4D10-A9F3-919546CECD49/0/EDAmendmentsIFRS2.pdf>

IASB (2011a) Exposure draft and comment letters [verkkodokumentti]. [viitattu 22.11.2011]. Saatavissa: <http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Share-based+payment+-+vesting+conditions+and+cancellations+%28IFRS+2%29/Share-based+payment+-+vesting+conditions+and+cancellations+%28IFRS+2%29.htm>

IASB (2011b) projektit [verkkodokumentti]. [viitattu 22.11.2011]. Saatavissa: http://www.ifrs.org/IASFCMS/Templates/Admin/WorkPlan.aspx?NRMODE=Published&NRNODEGUID=%7b95462924-7014-47BA-B21E-CFC721ED3807%7d&NRORIGINALURL=%2fCurrent%2bProjects%2fIASB%2bProjects%2fAll_projects%2ehm&NRCACHEHINT=Guest

IASB (2011c) IASB and FASB publish revised proposal for revenue recognition [verkkodokumentti]. [viitattu 25.11.2011]. Saatavissa: <http://www.ifrs.org/News/Press+Releases/rev+rec+reexpose+14+Nov+2011.htm>

IASCF (2009) [verkkodokumentti]. [viitattu 24.11.2011]. Saatavissa: <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/4B1D19F5-623A-4F46-92C6-6EDF5F4FF52D/0/IFRS2.pdf>

IAS Plus (2004) [verkkodokumentti]. [viitattu 14.2.2012]. Saatavissa: <http://www.iasplus.com/agenda/share.htm>

PwC (2004) Share-based payment. A practical guide to applying IFRS 2. [verkkodokumentti]. [viitattu 18.11.2011]. Saatavissa: http://www.pwc.com/fi/fi/ifrs-julkaisut/tiedostot/pwc_sharebase_ifrs2.pdf

PwC (2006) FAS 123(R), Share-Based Payment. A multidisciplinary approach. [verkkodokumentti]. [viitattu 18.12.2011]. Saatavissa: <http://www.uic.edu/classes/actg/actg593/Readings/Stock-Options/PWC-FAS-123%28R%29,-Share-Based-Payment.pdf>

PwC (2010a) IFRS Taskuopas [verkkodokumentti]. [viitattu 10.11.2011]. Saatavissa: http://www.pwc.com/fi/fi/ifrs-julkaisut/tiedostot/IFRS-taskuopas_2010.pdf

PwC (2010b) IFRS AND US GAAP similarities and differences [verkkodokumentti]. [viitattu 25.11.2011]. Saatavissa: http://www.pwc.com/us/en/issues/ifrs-reporting/assets/ifrs-simdif_book-final-2010.pdf

PwC (2011a) IFRS an US GAAP: similarities and differences [verkkodokumentti]. [viitattu 25.11.2011]. Saatavissa: http://www.pwc.com/en_US/us/issues/ifrs-repor-

[ting/publications/assets/IFRS_and_US_GAAP_similarities_and_differences_2011_edition_v1.pdf](#)

Pwc (2011b) A practical guide to share-based payments. [verkkodokumentti]. [viitattu 23.11.2011]. Saatavissa: [http://www.pwc.com/en_GX/gx/ifrs-reporting/pdf/Practical_guide_to_share-based_payments - 2011 update.pdf](http://www.pwc.com/en_GX/gx/ifrs-reporting/pdf/Practical_guide_to_share-based_payments_-_2011_update.pdf)

PwC (2011c) US GAAP Convergence & IFRS What you need to know about the FASB and IASB's joint projects [verkkodokumentti]. [viitattu 20.11.2011]. Saatavissa: <http://www.pwc.com/us/en/issues/ifrs-reporting/publications/IFRS-convergence-joint-projects-dl.jhtml>

Wong, P. (2004) Challenges and Successes in implementing International Standards: Achieving Convergence to IFRSs and ISAs. International Federation of Accountants (IFAC). [verkkodokumentti]. [viitattu 20.1.2012]. Saatavissa: <http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/files/challenges-and-successes-in.pdf>

LIITTEET

Osakeperusteisiin maksuihin liittyviä termejä: (Deloitte, 2007, s. 2-17) (Venuti, E. et al. , 2004)

Osakeperusteinen maksutransaktio kuvaillaan liiketapahtumaksi, jossa yhteisö saa tavaroita tai palveluita vastikkeena yhteisön oman pääoman ehtoista instrumenteista sisältäen osakkeita tai osakeoptioita, tai hankkii tavaroita tai palveluita ottamalla velkaa tavaroiden tai palvelujen toimittajilta. Velkojen määrä perustuu yhteisön osakkeiden hintoihin tai muihin yhteisön oman pääoman ehtoihin instrumentteihin.

Osakeperusteinen maksujärjestely on sopimus yhteisön ja toisen osapuolen (mukaan lukien työntekijä) välillä osakeperusteisen maksutransaktion tekemiseen, joka oikeuttaa toisen osapuolen saamaan käteistä tai muita yhteisön hyödykkeitä. Hyödykkeiden määrät perustuvat yhteisön osakkeiden hintaan tai muihin oman pääoman ehtoihin instrumentteihin. Osakeperusteinen maksujärjestely voi myös oikeuttaa osapuolen saamaan yhteisön oman pääoman ehtoisia instrumentteja, olettaen että määritellyt oikeuden syntymisehdot täyttyvät.

Oikeuden syntyminen tarkoittaa osakeperusteisissa maksuissa samaa kuin olla oikeutettu. Osakeperusteisten maksujen mukaisesti osapuolen oikeus saada käteistä, muita hyödykkeitä tai yhteisön oman pääoman ehtoisia instrumentteja syntyy määritellyn oikeuden syntymisehdoista.

Myönnetty oman pääoman ehtoinen instrumentti on ehdollinen tai ehdoton oikeus yhteisön oman pääoman ehtoiseen instrumenttiin, jonka myöntää yhteisö tai muu osapuoli osakeperusteisen maksujärjestelyn aikana.

Käypä arvo perustuu havaittavaan markkinahintaan, jos se on saatavissa tai voidaan arvioida muuten. Optioiden tapauksessa pitäisi käyttää optiohinnoitteluteoriaa, joka sisältää yleisiä piirteitä optioista. Näitä ovat esimerkiksi option merkintähinta, odotettu option voimassaoloaika, etuutena olevien osakkeiden nykyinen hinta, vaihteluväli osakkeen hinnassa, odotetut osingot ja riskitön korkokanta option voimassaolon aikana. Black-Scholes-optiohinnoittelumallia on ehdotettu yhtenä hyväksyttävissä malleista.

Arvostuspäivä: Jos osakeperusteinen maksutransaktio arvostetaan viitaten saatuihin tavaroihin ja palveluihin, käypä arvo pitäisi arvostaa tavaroiden tai palveluiden vastaanottopäivään. Jos osakeperusteinen maksu arvostetaan viitaten myönnettyihin oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypään arvoon, käypä arvo pitäisi arvostaa myöntämispäivään.

Työntekijäpalveluiden kirjaaminen: Jos optiot myönnetään jo tehdyistä suorituksista, ne pitäisi kirjata kuluksi myöntämispäivänä. Jos optiot myönnetään suorituksista, joita ei ole vielä tehty, syntyvien optioiden arvo pitäisi kirjata oikeuden syntymisajanjakson aikana.

Läpinäkyvyys: Yhteisöjen täytyy näyttää taloudellisissa raporteissaan osakeperusteisten maksujärjestelyjen laajuus ja luonne, miten saatujen tavaroiden ja palveluiden käypä arvo tai myönnettyjen oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypä arvo määriteltiin, sekä osakeperusteisten maksutransaktioiden vaikutus yhteisön voittoon tai tappioon tilikauden aikana ja sen taloudelliseen asemaan.